

DEN FRIVILLIGE SOCIALE INDSATS

Årsrapport 2010

Udarbejdet af Center for frivilligt socialt arbejde

DEN FRIVILLIGE SOCIALE INDSATS - ÅRSRAPPORT 2010

Udgivet af

Socialministeriet, maj 2011

Udarbejdet af

Center for frivilligt socialt arbejde

Layout og tryk: Silkeborg Bogtryk A/S
Oplag: 1000

ISBN: 978-87-7546-229-2 (trykt udgave)
ISBN: 978-87-7546-230-8 (online udgave)

Publikationen kan bestilles hos:

Socialministeriet
Lovekspeditionen
Holmens Kanal 22
1060 København K
E-post: p-lex@sm.dk

ÅRSRAPPORT 2010

DEN FRIVILLIGE SOCIALE INDSATS

UDARBEJDET AF CENTER FOR FRIVILLIGT SOCIALT ARBEJDE

INDHOLD

	INDLEDNING	4
KAPITEL 1	DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER	6
KAPITEL 2	DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE	20
KAPITEL 3	FRIVILLIGE I DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE	28
KAPITEL 4	KOMMUNERNE OG DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER	34
KAPITEL 5	BIBLIOGRAFI. DANSKE PUBLIKATIONER 2010	48

BILAG

BILAG 1	ÅRSRAPPORTENS METODE	55
BILAG 2	OFFENTLIGE PULJER TIL FRIVILLIGT SOCIALT ARBEJDE	58

INDLEDNING

Dette er Årsrapport om den frivillige sociale indsats – og den første af sin art. Årsrapporten er iværksat af Socialministeriet og er udarbejdet af Center for frivilligt socialt arbejde. Med til at kvalificere undersøgelsen har også været bl.a. Frivilligrådet og KL. Årsrapporten forventes løbende at følge udviklingen på området og derved bidrage til en monitorering af frivilligheden og dens mange snitflader, med udgangspunkt i det frivillige sociale arbejde. Formålet med rapporten er:

- At synliggøre sektoren og den frivillige indsats i Danmark
- At følge udviklingstendenserne på området
- At tydeliggøre værdien af den frivillige indsats på det sociale område
- At bidrage til udvikling af den frivillige sociale sektor.

Årsrapporten skal erstatte den nuværende § 18-redegørelse, der belyser samarbejdet mellem kommunerne og frivillige sociale organisationer, jf. § 18 i Lov om social service¹. Oplysninger om samarbejdet indgår som en del af den nye årsrapport.

Denne første Årsrapport omhandler 2010, som var året, hvor regeringen bl.a. fremlagde en national civilsamfundsstrategi. Regeringen ønsker med strategien at styrke civilsamfundet, fremme aktivt medborgerskab og mere systematisk inddrage civilsamfundet og frivillige organisationer i arbejdet med socialt udsatte personer og familier.

Igennem fire forskellige undersøgelser vil Årsrapport 2010 give en status på området og se på mange af de aktører og emner, der vedrører det vidtfavnende felt, vi benævner det frivillige sociale arbejde.

I **kapitel 1** beskrives en række faktuelle forhold blandt frivillige sociale organisationer: formål, målgruppe, aktiviteter, samarbejdspartnere mv. **Kapitel 2** præsenterer danskernes frivillige arbejde: hvor mange er engageret og på hvilket område, hvor megen tid bruger de, hvad er de engageret i, hvorfor er de engageret – og hvad er karakteristisk for de frivillige. Hvor **kapitel 2** beskæftiger sig med frivillige på alle områder, handler **kapitel 3** om frivillige i det frivillige sociale arbejde. Mange af de samme emner belyses, men suppleres med mere uddybende spørgsmål om blandt andet de frivilliges tilhørsforhold til de organisationer, de er engageret i.

I **kapitel 4** findes den nye version af den hidtidige § 18-redegørelse. Årsrapport 2010 belyser kommunernes engagement i forhold til det frivillige sociale arbejde, men fokuserer specifikt på samarbejdet med de lokale frivillige sociale organisationer og på kommunernes eget arbejde på området.² Således undersøges de kommunale rammer for det frivillige sociale arbejde, hvad kommunerne konkret samarbejder med de lokale organisationer om – og hvordan de vurderer samarbejdet. Endvidere belyses kommunernes egne rammer og betingelser for at skabe et godt samarbejde, og afslutningsvist beskrives kommunernes initiativer med at organisere frivillige i de kommunale institutioner – hvad der ofte betegnes som ”kommunal frivillighed”.

Årsrapport 2010 indeholder en bibliografi over det seneste års relevante og publicerede bøger, undersøgelser og større rapporter om emner i relation til det frivillige sociale arbejde. Bibliografien er beskrevet i **kapitel 5**.

I **bilagsmateriale** findes dels en udførlig beskrivelse af metoderne bag årsrapportens fire undersøgelser, dels en oversigt med eksempler på offentlige midler/puljer til frivilligt socialt arbejde

---

¹ LBK nr. 941 af 01/10/2009.

---

² Den økonomiske redegørelse af § 18-midlerne foretages stadig af Ankestyrelsen. Redegørelsen for 2010 offentliggøres senere på året.

SAMMENFATNING

Hvis man i Årsrapport 2010 skulle beskrive det frivillige sociale område i Danmark med ét ord, skulle det nok være: ”Engageret”.

Flere danskere end nogen sinde udfører frivilligt arbejde. Mere end 1.900.000 (43 %) over 16 år har ifølge årsrapportens undersøgelse i løbet af det sidste år været engageret i frivilligt arbejde. Årsrapporten viser også, at 68 % af danskerne finder det sandsynligt, at de ville engagere sig, hvis de blev spurgt.

De fleste frivillige er stadig aktive på kultur-, fritids- og idrætsområdet, men den største stigning finder vi på det sociale område. Ud over at flere er engageret i frivilligt socialt arbejde, bruger den enkelte frivillige også flere timer – og er ofte engageret i flere organisationer. Langt de fleste frivillige er desuden medlem af den organisation, hvor de er engageret.

De frivillige sociale organisationer oplever samlet set en stigning i antallet af medlemmer og frivillige, samtidig har de også oplevet en stigning i antallet af brugere af deres forskellige tilbud og aktiviteter. Årsrapport 2010 peger altså på, at det frivillige engagement fylder mere og mere og i endnu højere grad er den bærende ressource i de frivillige sociale organisationer.

Endelig tillægger kommunerne organisationernes arbejde stor værdi og inddrager i stigende omfang de frivillige sociale organisationer. Tillige er de i høj grad med til at synliggøre det frivillige sociale arbejde lokalt og bistår også organisationerne i deres arbejde hermed. Kommunerne har selv brug for gode rammer for at kunne udvikle det frivillige sociale arbejde og samarbejdet med organisationerne. Derfor danner de netværk og samarbejde på tværs af forvaltninger og kommuner. Kommunernes initiativer rækker i en del tilfælde ud over samarbejdet med de frivillige sociale organisationer – en del organiserer også selv frivillige på de kommunale institutioner.

1

DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

KAPITEL 1

DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

I dette kapitel giver Årsrapport 2010 en status på en række faktuelle forhold i frivillige sociale organisationer. På baggrund af en undersøgelse har vi fået et aktuelt billede af organisationernes målgruppe, aktiviteter, medarbejderressourcer, økonomi, samarbejdspartnere mv.

294 frivillige sociale organisationer indgår i denne undersøgelse, og både lokale, regionale og landsorganisationer har deltaget. Landsorganisationerne er dog den primære datakilde i beskrivelserne nedenfor.³

DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER – SAMLET SET:

- Har stor erfaring – halvdelen er over 25 år
- Hjælper alle udsatte grupper – og har mange forskellige tilbud
- Er afhængige af indtægter fra medlemmer og det offentlige – men har fald i offentlige indtægter
- Har fået flere medlemmer og brugere
- Drives stadig af frivillige som den bærende ressource
- Samarbejder bredt – med organisationer fra alle samfundets sektorer

³ Undersøgelsen af de frivillige sociale organisationer i Danmark blev udsendt til 558 organisationer. Alle landsdækkende frivillige sociale organisationer, der indgår i Center for frivilligt socialt arbejdes database fik tilbud om deltagelse, mens lokale organisationer blev selekteret ud fra geografiske og befolkningsmæssige parametre. Omkring 52 % tog imod tilbuddet om deltagelse. Af de 294 organisationer, som har deltaget, er 179 landsdækkende organisationer, mens 47 er lokale/regionale organisationer og 68 er lokalafdelinger af landsdækkende organisationer. Det betyder, at omkring halvdelen af alle sociale landsorganisationer har deltaget i undersøgelsen, hvilket er en stor styrke i datamaterialet. Antallet af lokale/regionale organisationer er mindre, men kan dog give en god indikation af, hvordan og hvor de adskiller sig fra landsorganisationerne. De tilfældige udvalgte lokalforeninger og lokalafdelinger vil i det samlede organisationsdata blive sat i forhold til de landsdækkende organisationer.

1. HVEM OG HVORDAN HJÆLPER ORGANISATIONERNE?

De frivillige sociale organisationer har igennem mange år taget sig af samfundets svage og udsatte. Ser vi nærmere på disse to forhold – hvor længe organisationerne har eksisteret og hvem de hjælper – viser undersøgelsen, at aldersmæssigt har mere end halvdelen af landsorganisationerne kunnet fejre deres 25 års jubilæum og en tredjedel deres 50 års jubilæum. Omkring hver tiende landsorganisation er under 10 år gammel og omkring 1 % er helt nye organisationer, dvs. under 2 år.⁴

De lokale organisationer er dog noget yngre, her er lige knap en femtedel (19 %) af organisationerne under 10 år gamle og knap to ud af fem (39 %) er mellem 11 og 25 år. At lokale organisationer er yngre kan hænge sammen med, at organisationer ofte oprettes som lokale, men med tiden ender som landsdækkende organisationer.

I forhold til hvem organisationerne er til for, er målgruppen for en stor dels vedkommende defineret ud fra særlige behov – eksempelvis ensomme, misbrugere, udsatte familier, handicappede, flygtninge m.m. Som det fremgår af tabel 1, er alle de forskellige indsatsområder, Årsrapporten spørger til, dækket, dvs. der er ikke en målgruppe eller et behov, der ikke tages vare på – omend andelen af organisationer, der angiver at tage sig af hver af de forskellige grupper, varierer.

Et mindre antal organisationer er målrettet efter andre parametre. Således er få procent af organisationerne målrettet efter et bestemt køn, mens omkring en tredjedel har til formål at hjælpe en bestemt aldersgruppe.

Af dem, som er målrettet en bestemt alder, drejer det sig hovedsagligt om børn og unge og til dels ældre. Det er landsorganisationerne, der mest er målrettet børn og unge, mens lokalafdelingerne og de lokale og regionale organisationer har størst fokus på ældre. At der er mange lokale ældreforeninger ude om i landet understøttes også af § 18 redegørelsen for 2008 (temaundersøgelsen), hvor halvdelen af de undersøgte lokale foreninger netop havde ældre som målgruppe.⁵

⁴ Nye organisationer er sandsynligvis underrepræsenteret i undersøgelsen, da der kan være en "inkubationstid" for nye organisationer i de databaser, som ligger til grund for undersøgelsen.

⁵ "§ 18-redegørelsen 2008. Det kommunale samarbejde med frivillige sociale foreninger". Udarbejdet af Ankestyrelsen for Indenrigs- og Socialministeriet, december 2009. Tabel 2.4

TABEL 1

Organisationernes primære målgruppe mht. særlige behov, særskilt efter organisationsform (flere kryds)

	Lokalafdeling af landsorganisation	Landsdækkende organisation	Lokal/regional organisation
Ensomme	29%	9%	33%
Fysisk/psykisk handicappede	15%	26%	22%
Sygdom eller særlig diagnose	25%	40%	11%
Psykisk syge/sindslidende	19%	8%	22%
Flygtninge eller indvandrere	17%	11%	30%
Nuværende eller tidligere misbrugere	21%	11%	15%
Udsatte familier/kvinder/mænd	19%	16%	22%
Hjemløse/udsatte	17%	11%	15%
Pårørende	21%	23%	19%
Ofre for vold/overgreb	2%	7%	15%
Andet	17%	24%	33%

Organisationer hjælper på mange forskellige områder og mange forskellige grupper – fra graviditets- og ammerådgivning til støtte til døende mennesker og deres pårørende. Samtidig arbejder de med meget forskellige målgruppeaktiviteter som drift af væresteder, sociale cafeer, besøgstjeneste og aflastning, døgninstitutionsdrift, motion, patientstøtte, politisk interessevaretagelse, etablering af selvhjælpsgrupper og fondsuddelinger.

Oplysnings- og rådgivningsarbejde er dog den aktivitet, som de fleste organisationer har i deres forskellige tilbud. Mangfoldigheden i både målgruppe og aktiviteter peger på, at organisationerne i høj grad er et supplement til velfærdsstaten, og organisationerne er med til at udfylde de forskellige og særlige behov, som opstår i samfundet.

2. HVAD ER ORGANISATIONERNES FORMÅL OG SELVFORSTÅELSE?

Både forskningsmæssigt og politisk er der gjort meget for at italesætte og afdække frivillige organisationers og foreningers rolle og betydning for samfundet. Flere undersøgelser har på forskellig vis kategoriseret organisationerne⁶ efter bestemte perspektiver eller ideologier⁷. Årsrapport 2010 har også spurgt organisationerne, hvad de mener, deres hovedsigte er ud fra fire samfundsroller. De deltagende organisationer har en fordeling på deres hovedsigte som nedenfor.

Samlet set fordeler foreningerne sig nogenlunde ligeligt imellem primært at opfatte sig som værende henholdsvis serviceydere, fortalere og som værende foreninger, der organiserer aktiviteter for egne medlemmer eller brugere. At være platform for dannelse, demokrati og et levende lokalsamfund er et sigte under hver tiende forening har.

Ser vi imidlertid på, om der er forskel i svarene afhængig af, om organisationen er landsdækkende, lokal eller en lokal-

⁶ Der henvises her til alle frivillige organisationer – ikke kun de sociale.

⁷ Se bl.a. Boje, Fridberg & Ibsen (2006): "Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning". Socialforskningsinstituttet, København. Rapport 06:19 s. 87.

TABEL 2*Foreningernes hovedsigte (kun ét kryds)*

	Procent
At være serviceydere (fx at levere socialt hjælpearbejde, sundhedsydelser, rådgivning)	22
At være fortalere (fx at gøre opmærksom på og varetage bestemte gruppers interesser)	33
At organisere aktiviteter for egne medlemmer/brugere	25
At være en platform for dannelse, demokrati og et levende lokalsamfund	6
Andet	14
Total	100

afdeling, svarer de lokale organisationer i højere grad end gennemsnittet, at de ser sig som en platform for dannelse, demokrati og et levende lokalsamfund. De lokale er også i højere grad fokuseret på at skabe aktiviteter for medlemmer og brugere. Landsdækkende organisationer har i højere grad fokus på at være fortalere, og lokalafdelinger ser sig oftere end gennemsnittet som værende serviceydere.⁸

Et tema, der på sin vis også berører organisationernes rolle eller sigte, er 'socialøkonomisk virksomhed'. Forskningsmæssigt er der ikke enighed om, hvad det konkret betyder og indebærer, men det er et tema, der har fået en del opmærksomhed. Derfor er foreningerne blevet spurgt, om den socialøkonomiske virksomhedstankegang er inde i deres overvejelser.

Hvorvidt foreningerne mener, de arbejder ud fra en socialøkonomisk tankegang, er ikke et entydigt spørgsmål, da definitionen af begrebet er bred – i undersøgelsen er organisationerne blevet spurgt ud fra Center for Socialøkonomisk definition⁹. Og ud fra denne definition har omkring 50 % af

alle organisationer svaret "ja" til, at "organisationens virke eller dele heraf er organiseret ud fra en socialøkonomisk virksomhedstankegang". Samtidig påtænker 8 % af de organisationer, der har svaret "nej" til spørgsmålet, i fremtiden at anvende den socialøkonomiske virksomhedstankegang i organiseringen af nye aktiviteter.

Hvorvidt den socialøkonomiske virksomhedstankegang er en vedvarende udviklingstendens, er ikke entydigt, da der ikke umiddelbart er sammenlignelige undersøgelser på området, og derfor vil udviklingen først kunne monitoreres i fremtidige årsrapporter. Samtidig minder definitionen på den socialøkonomiske virksomhedstankegang på mange områder om definitionen på en frivillig organisation, hvilket generelt kan give organisationerne en udfordring i besvarelsen af spørgsmålet.

⁸ Det skal dog præciseres, at der kun var mulighed for at sætte ét kryds og en del har svaret andet – og skrevet at de har mere end ét hovedsigte.

⁹ Center for Socialøkonomi bruger følgende definition for begrebet socialøkonomisk virksomhedstankegang: 1) har et socialt, sundheds- eller miljømæssigt formål. 2) har et salg af ydelser og/eller produkter. 3) geninvesterer et eventuelt overskud i virksomheden og formålet. 4) er organisatorisk uafhængig af den offentlige sektor.

3. INDTÆGTER – HVOR STORE OG HVORFRA?

På samme måde som der er stor forskel på organisationernes virke, er der også stor forskel i indtægterne, som fordeler sig fra under titusinde kroner til over ti millioner kroner. De gennemsnitlige højeste indtægter findes blandt de landsdækkende organisationer, hvor medianen ligger mellem 1.000.000 og 5.000.000 kroner, mens den for alle lokale organisationer er mellem 100.000 og 500.000 kroner.

I undersøgelsen har organisationerne også svaret på, hvor indtægterne kommer fra og yderligere, om indtægterne fra den pågældende kilde er steget, faldet eller er de samme som i 2009.

Den indtægtskilde, de fleste organisationer samlet har angivet er medlemskontingenter, hvilket også er tendensen i § 18 redegørelsen fra 2008¹⁰. Medlemskontingenter er således ikke blevet mindre væsentligt med tiden. For godt hver tredje organisation i Årsrapport 2010 er der dog ingen ændring i indtægten i forhold til året før, mens knap hver fjerde oplever, at indtægten fra kontingenterne er stigende. Det er i den forbindelse landsorganisationerne, som står for stigningen, mens de lokale er status quo.

Der er ikke blevet spurgt ind til en forklaring på den indtægtsstigning i medlemskontingenter – om den skyldes generelt højere medlemskontingent og/eller flere betalende – men set i lyset af, at undersøgelsen også peger på, at organisationerne har fået flere medlemmer, kan dette være forklaringen.

Tabel 3 viser, at et flertal af alle organisationerne har svaret, at de har en stigning i indtægterne på alle de områder, som ikke er offentlige eller EU-midler, dvs. medlemskontingenter, indsamlinger, arv, private virksomheder og fonde m.fl. På det

offentlige område, dvs. kommunale tilskud, statslige puljer og EU-tilskud har flere organisationer svaret, at de har ”faldende indtægter”, end der er organisationer som har svaret ”stigende indtægter”.

Der er altså flere, der oplever en nedgang i indtægter fra det offentlige, og en stigning i indtægter fra det private. Dette kan være et udtryk for flere strømninger, blandt andet det fokus, der har været på at sørge for et mere varieret indtægtsgrundlag, så organisationerne ikke bliver for afhængige af én indtægtskilde – typisk fra det offentlige.

Ser vi alene på indtægter fra de statslige puljer, så er det hovedsagligt landsorganisationerne (80 %), som har indtægt herfra, og kun et mindre antal af de lokale organisationer (15 %).

Gaver, indsamlinger og private fonde er de områder, hvor flest organisationer har haft en stigning i indtægterne. Det skal dog understreges, at tallene ikke dækker over størrelsen af stigninger eller fald, men kun over, hvorvidt der har været en ændring.

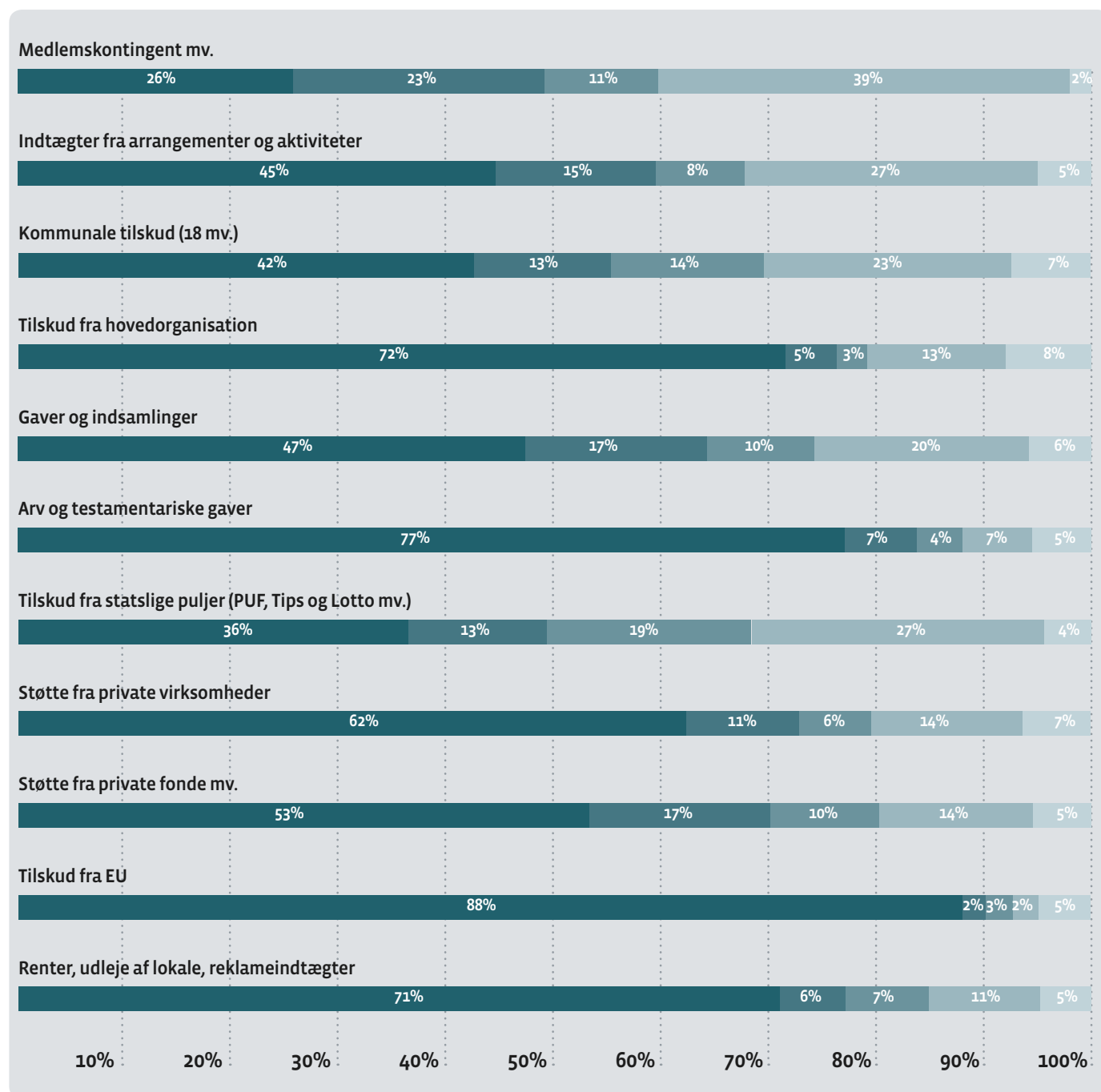
Med hensyn til offentlig finansiering er organisationerne også blevet spurgt om, hvor stor en procentdel af deres indtægter, der kommer fra det offentlige – fx fra driftsaftaler, § 18-midler, PUF-puljen osv. Ganske som andre undersøgelser også har vist, betyder de offentlige støtteordninger meget for organisationerne: Omkring halvdelen af alle organisationerne får mere end 50 % af deres indtægter via offentlige midler, og en tredjedel får over 75 % af deres indtægter fra det offentlige. Dette gælder både for landsdækkende og lokale foreninger. Det er dog også værd at bemærke, at omkring en femtedel af de adspurgte organisationer har opgivet, at de ikke har nogen indtægter fra det offentlige.

---

¹⁰ ”§ 18-redegørelsen 2008. Det kommunale samarbejde med frivillige sociale foreninger”. Udarbejdet af Ankestyrelsen for Indenrigs- og Socialministeriet, december 2009.

TABEL 3

Organisationernes indtægter i det seneste regnskabsår
fordelt på indtægtskilder (flere kryds)

- Nej, ingen indtægt
- Ja, men faldende ift. året før
- Ved ikke
- Ja, stigende ift. året før
- Ja, det samme som året før

4. "PERSONGALLERIET" I DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

Hvilke menneskelige ressourcer, der er i de frivillige sociale organisationer, er en central og vigtig viden. I Årsrapport 2010 har vi spurgt ind til hele "persongalleriet", dvs. frivillige, ansatte, medlemmer og brugere. Det er vigtigt at understrege, at tallene ikke er repræsentative for alle organisationer, men de vil i fremtidige årsrapporter kunne sammenlignes og dermed give et mere nøjagtigt billede af udviklingen.

Frivillige

De frivillige sociale organisationer, der indgår i undersøgelsen, har tilsammen mere end 132.200 frivillige.¹¹ Variationen er stor og spænder fra 2 frivillige til 30.000 frivillige. De lokale/regionale organisationer har i gennemsnit 68 frivillige, mens de landsdækkende i gennemsnit har 685 frivillige.

Den frivillige ressource debatteres ofte, og "myterne" om vanskelighederne i forbindelse med rekruttering og fastholdelse af frivillige er i visse sammenhænge udbredte. Det er dog spørgsmål, der kan være svære at svare på, da de ofte

vil bero på en subjektiv vurdering. Vi har i den forbindelse spurgt organisationerne, om det igennem det sidste år er blevet lettere, sværere eller det samme at rekruttere og fastholde frivillige.

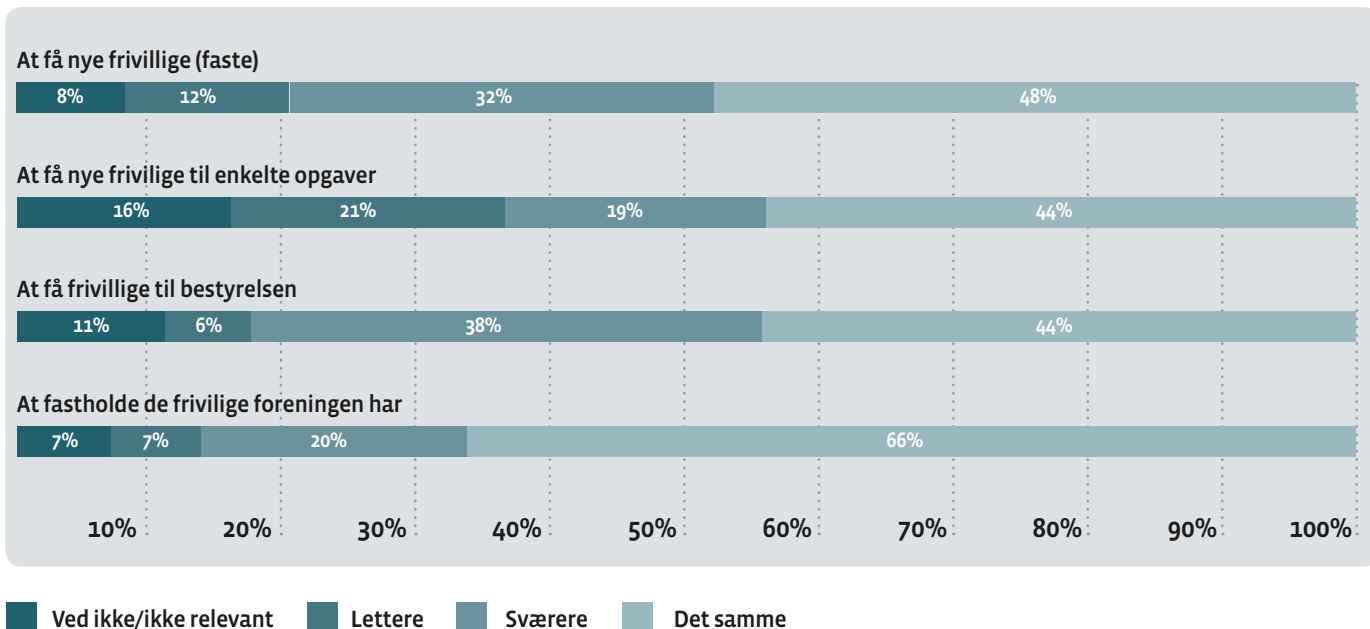
Næsten halvdelen af de frivillige sociale organisationer i undersøgelsen mener ikke, at det at få nye, faste frivillige har ændret sig. Knap hver tredje organisation mener, det er blevet sværere. Den overvejende del af organisationerne mener tilsvarende heller ikke, at rekruttering af frivillige til "enkeltopgaver" har ændret sig. Samme tendens viser sig ved rekruttering af frivillige til bestyrelsesarbejdet, hvor godt to ud af fem mener, at det er det samme.

Endelig mener hver femte, at det er blevet sværere at fastholde de frivillige, foreningen har, mens to ud af tre vurderer, at det er det samme. Det skal dog understreges, at det er forholdet mellem år 2009 og 2010, vi har belyst.

Ser man lidt mere overordnet på organisationernes vurdering af mulighederne for at få nye frivillige (de tre første ræk-

TABEL 4

Organisationernes vurdering af ændringer i rekruttering og fastholdelse af frivillige (flere kryds)

¹¹ For at være sikker på, at der ikke forekommer overlap i svarene fra de landsdækkende organisationer og deres lokalafdelinger, dækker dette tal ikke lokalafdelingernes frivillige (medtages disse er det samlede antal frivillige 140.280).

ker i tabel 4) og fokuserer på det indbyrdes forhold mellem 'lettere' og 'sværere', så er det lettere for organisationerne at rekruttere frivillige til ad hoc opgaver eller til at udføre en såkaldt "episodisk frivillig indsats" – dvs. en indsats, som er afgrænset til en bestemt begivenhed eller periode. Derimod er det langt sværere at få nye faste frivillige, og markant sværere at rekruttere frivillige til bestyrelsesopgaver.

Årsrapport 2010 understøtter således på sin vis de udmeldinger, der er kommet gennem de senere år – både i den offentlige (organisations)debat, men også fra forskningen,¹² om netop udfordringerne ved ændring af det frivillige engagement – herunder tendenserne til at frivillige blandt andet har en løsere tilknytning til de frivillige organisationer.

Støtte og opbakning til de frivillige

Støtte og frivilligpleje er et stort opmærksomhedspunkt i frivillige organisationer, hvor motivation og drivkraft er endnu mere i fokus end ved lønnet arbejde. Støtten udmønter sig meget forskelligt, men i omkring 30 % af organisationerne er den formaliseret gennem en frivillighedspolitik, dvs. en politik, der netop beskriver tiltag for rekruttering, fastholdelse og udvikling af den frivillige ressource.

Under samme fokusområde finder vi kompetenceudvikling og kvalificering af frivillige i form af kurser, "følording" m.v. Årsrapporten peger på, at omkring 60 % af alle organisationer har tiltag indenfor dette. Det gælder for både de landsdækkende organisationer, lokalafdelinger og lokale foreninger – dog med en lille overvægt af landsdækkende organisationer.

De tiltag, organisationerne og foreningerne oftest tilbyder, er kurser (91 %), erfaringsudveksling (74 %) og netværk (61 %). Samtidig svarer 40 % af foreningerne, at de struktureret arbejder med vidensdeling, når en medarbejder eller frivillig har været på kursus – hvilket viser, at det ikke kun udvikler den enkelte, men kommer hele foreningens udvikling til gode, når én person har deltaget i kurser. Samme resultat er også set i andre undersøgelser og evalueringer.¹³

Medlemmer

Blandt de organisationer, der har deltaget i undersøgelsen,

svarer 82 %, at de har medlemmer – 16 % har ikke. Et 'nej' kan være udtryk for, at de er en selvejende institution eller fond eller en organisation, hvor man ikke kan blive medlem, som det fx er tilfældet i en del af de kirkelige organisationer.

Det oftest angivne antal medlemmer ligger mellem 100 og 300 medlemmer, hvilket lidt over hver femte organisation har. Ser vi på de tre grupper, vi har inddelt organisationerne i (landsdækkende, lokale, lokalafdelinger), er det forventeligt de landsdækkende organisationer, der tegner sig for de store medlemsskarer, mens de lokale og regionale organisationer typisk har under 50 medlemmer.

Udviklingen i medlemstallene, som kan følges i de kommende år, vil fortælle noget om de ressourcer og den opbakning, de frivillige sociale organisationer har, men vil også ud fra en mere samfundsmæssig betragtning kunne indikere, hvorvidt "foreningsdanmark" efter en mere end 150 års lang tradition måske er ved at ændre sig. Nyeste forskning på området tyder dog på, at danskerne i høj grad fortsat tilslutter sig foreningslivet og den kollektive organisering.¹⁴

Ansatte

Med Frivillighedsundersøgelsen fra 2006 fik vi for første gang viden om og tal på den lønnede arbejdskraft i den frivillige sektor.¹⁵ Det var i den forbindelse umiddelbart overraskende, at den lønnede arbejdskraft oversteg den frivillige indsats, og en del af forklaringen herpå skulle hentes i den frivillige sociale sektor, hvor de mange selvejende institutioner, der stort set drives af lønnet personale, vægter forholdsvis meget. Foreningslivet generelt bygger dog ifølge samme undersøgelse i langt mindre grad på lønnet arbejdskraft. Blandt de lokale foreninger var mindre end 10 % af alt arbejde lønnet, og i landsorganisationer var det omkring 50 %.¹⁶

Årsrapport 2010 omhandler udelukkende de frivillige sociale organisationer, og her finder vi samme tendens som i Frivillighedsundersøgelsen: at det er landsorganisationerne, som hovedsaglig har ansatte (59 %), mens ansatte sjældnere forekommer blandt lokale og regionale organisationer (25 %). De cirka 120 foreninger med lønnede medarbejdere har tilsammen lidt over 3900 ansatte. Der er dog en meget stor spredning i de angivne tal – der går lige fra 1/2 til 800 ansatte.

12 Fx viste Frivillighedsundersøgelsen, at et af foreningernes største problemer var at få frivillige til bestyrelsen. Kilde: Boje og Ibsen (2006): "Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse". Socialforskningsinstituttet, København.

13 Bl.a. Madsen, Ole C. (2010): "Etniske minoriteters civile engagement og foreningsdannelse del 2". Afsluttende evaluering. Center for frivilligt socialt arbejde

14 Torpe, Lars (2011): "Foreningsdanmark". I Gundelach, P (red) Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981. Hans Reitzels Forlag

15 Boje og Ibsen (2006): "Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse". Socialforskningsinstituttet

16 Boje, Fridberg og Ibsen (2006): "Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning". Socialforskningsinstituttet. Side 82

De frivillige sociale organisationer har igennem mange år taget et samfundsansvar i form af at ansætte mennesker med nedsat arbejdsevne i forskellige beskæftigelsesordninger (fleksjob, løntilskud osv.). En undersøgelse fra 1999 af området viste, at mere end hver fjerde landsdækkende organisation havde ansatte på særlige vilkår¹⁷, og i dag godt 10 år senere ligger dette antal endnu højere – Årsrapport 2010 viser, at 37 % af de landsdækkende organisationerne har ansatte på særlige vilkår. Det er hovedsagligt de organisationer, der i forvejen har ordinært ansatte, som også har ansatte på særlige vilkår (over 60 %).¹⁸

Brugere

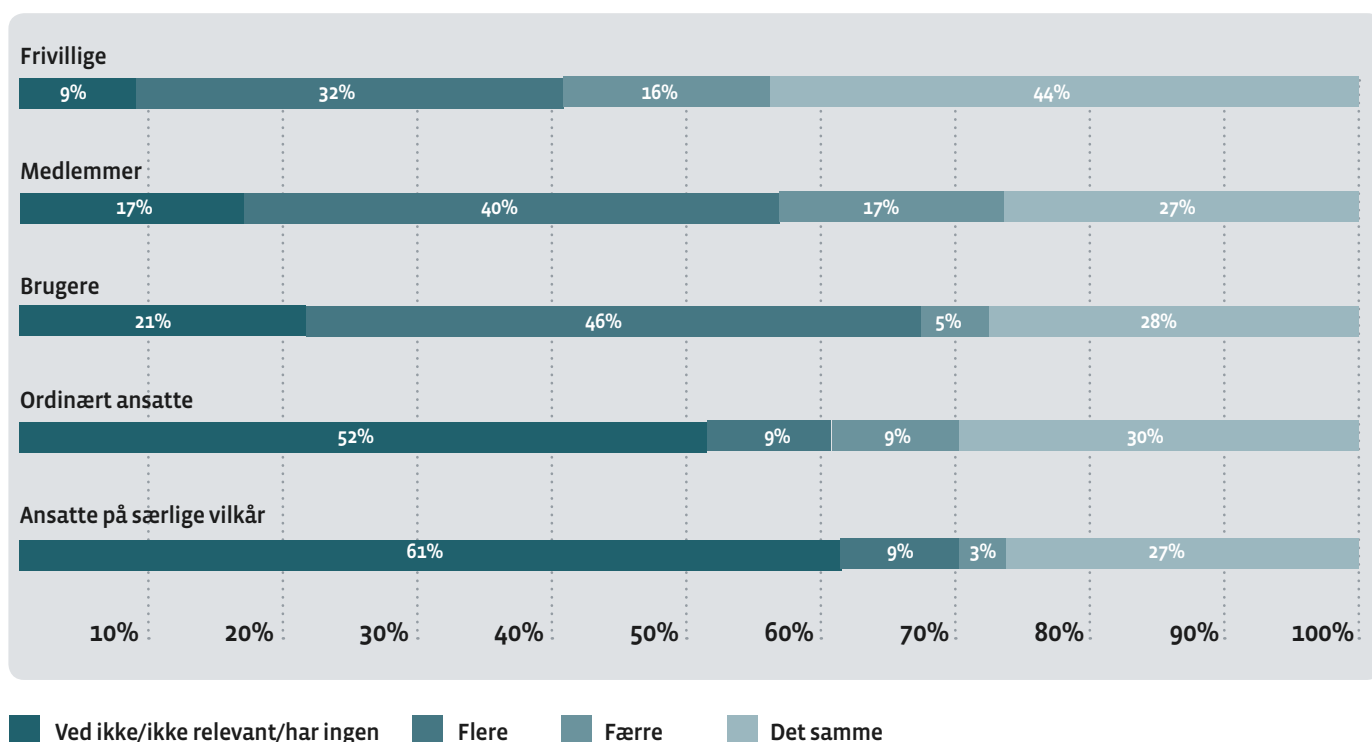
”Hvor mange borgere hjælper foreningerne?”, er et spørgsmål man fristes til at medtage i kortlægningen af den frivillige sociale indsats. Svaret er imidlertid ikke så enkelt. Det frivillige sociale arbejde er i mange tilfælde kendetegnet ved at være et frirum – brugerne skal føle sig velkomne og trygge,

og mange foreninger vælger af den grund ikke at registrere, tælle eller føre statistik over brugerne. I årsrapporten har vi dog spurgt ind til en opgørelse af brugerne – vel vidende, at en opgørelse ofte foregår på så mange forskellige måder og tidspunkter, at det kan være svært at sammenholde oplysningerne. Resultatet skal derfor tages med forbehold, men fremtidige årsrapporter kan give et billede af udviklingen, da der til den tid vil være et sammenligneligt grundlag.

I undersøgelsen har vi først spurgt organisationerne, om de registrerer, hvor mange der benytter sig af deres tilbud (altså brugere), og dernæst hvor mange brugere de har. Blandt de organisationer, der har brugere, er det omkring halvdelen, der registrerer – og det samlede antal brugere er 332.004. Af svarene på, hvordan de registrerer, kan man dog se, at registreringen dækker over noget meget forskelligt: Antal aktiviteter, arrangementer, frivillige, (donor)aftapninger, besøg (ikke antal personer), rådgivningssamtaler osv.

TABEL 5

Ændring i ”persongalleriet” (flere kryds)

¹⁷ Hjære, Mette (1999): ”Fleksjob i frivillige sociale organisationer – en undersøgelse af organisationernes holdninger til og erfaringer med fleksjob”. Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde.

¹⁸ Undersøgelsen om fleksjob præciserede, at det netop kræver ordinære ansatte at have medarbejdere på særlige vilkår, da de ofte har brug for ekstra omsorg og opmærksomhed.

Ændringer i persongalleriet

Det er ikke kun interessant at spørge ind til, hvor mange frivillige, ansatte, brugere m.fl., der er i de frivillige sociale organisationer og foreninger. Ligeså interessant er det at få viden om, hvorvidt der er sket en ændring heri, og vi har derfor spurgt organisationerne, om de det sidste år har fået flere, færre eller det samme antal inden for de forskellige grupper.

Som tabel 5 viser, oplever en stor del af foreningerne, at der er kommet flere brugere og medlemmer. Næsten halvdelen har fået flere brugere, godt hver fjerde har ikke oplevet nogen ændring, mens det kun er en lille andel, der har fået færre brugere. Et tilsvarende billede viser sig omkring medlemmer. Her angiver to ud af fem, at de har fået flere medlemmer, lidt over hver fjerde har det samme antal, mens et højere antal end tilfældet var med brugerne, har fået færre medlemmer.

Alt andet lige er der således tegn på, at behovet eller efterspørgslen efter det frivillige sociale arbejde opleves at være steget, og samtidig er medlemsinteressen steget.

Hvordan ser antallet af brugere og medlemmer så ud i forhold til antallet af frivillige? Knap halvdelen af foreningerne angiver, at de har det samme antal frivillige som sidste år, mens cirka hver tredje har fået flere frivillige. Knap hver femte forening har dog et færre antal frivillige i 2010 end tidligere. Med hensyn til ansatte og ansatte på særlige vilkår har cirka hver tiende forening (9 %) oplevet fremgang i antallet af ordinært ansatte, og cirka hver tiende (9 %) har fået flere ansatte på særlige vilkår.

Hvis der ikke er hænder nok, må der så løbes stærkere? Af næste kapitel om de frivillige i det frivillige sociale arbejde fremgår det, at de frivillige har brugt mere tid i 2010 end tidligere på deres frivillige sociale arbejde – og med netop den begrundelse, at der er større behov.

5. DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONERS SAMARBEJDSPARTNERE

Samarbejde er i fokus og bliver i samfundet generelt betragtet som en positiv egenskab ved mennesker og organisationer – at de er i stand til at begå sig, være ekstroverte og ikke lukkede om sig selv, at samarbejdet skaber synergi og helheder til gavn for os alle. Forventninger til frivillige sociale organisationer om, at de er samarbejdsorienterede og vendt mod andre organisationer, kommer fx til udtryk i forbindelse med offentlige puljer og programmer, hvor det i nogle tilfælde er et krav – i andre blot en fordel – for at ansøge, at projektet indebærer et element af samarbejde (evt. partnerskab) med andre organisationer – gerne i et tværsektorielt perspektiv.

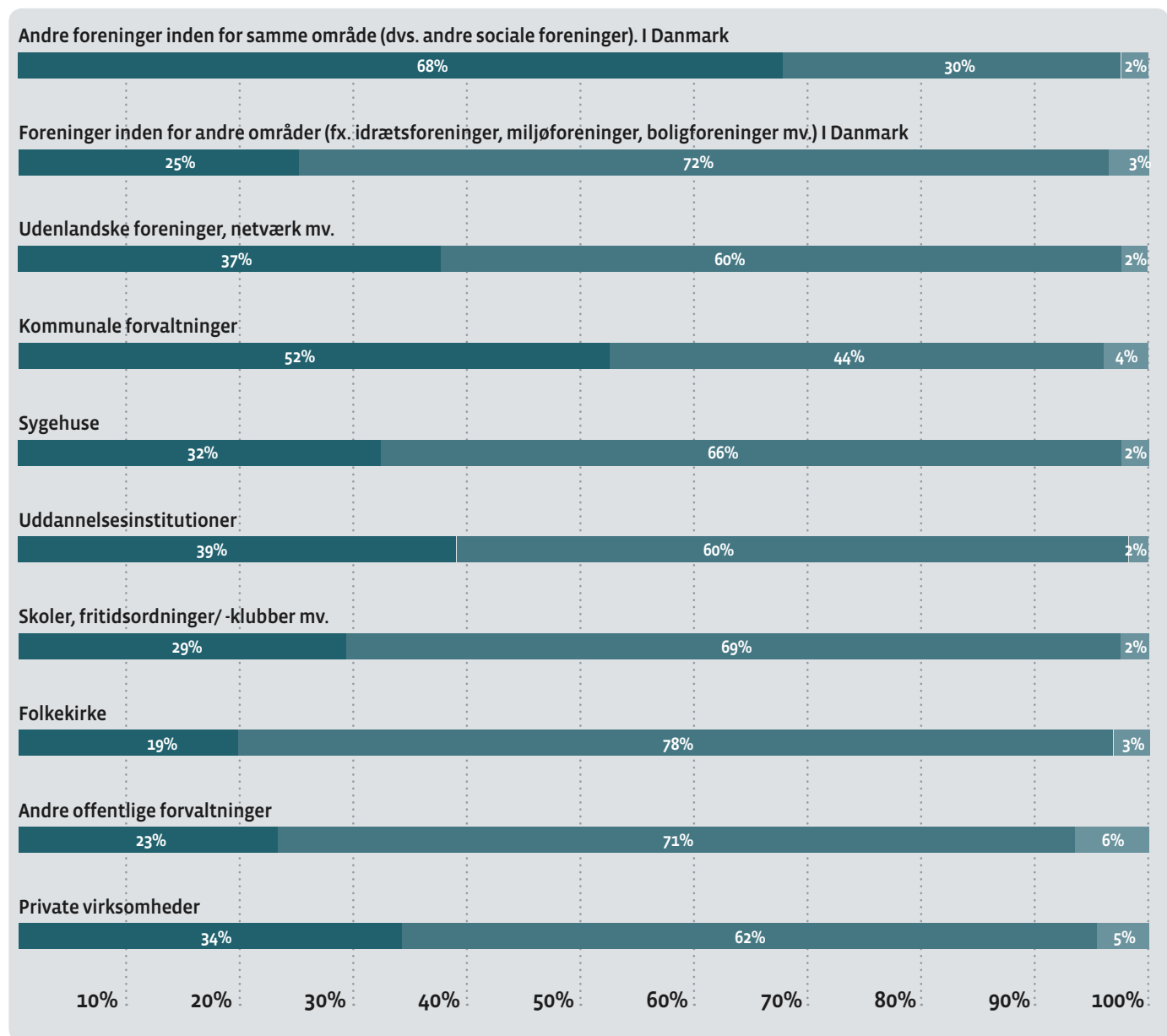
Uanset anledningen eller motivationen ses – som det også fremgår af tabel 6 – en høj grad af samarbejde blandt de frivillige sociale organisationer, både inden for og uden for det sociale område, og med en bred vifte af forskelligartede organisationer fra alle samfundets sektorer: sygehuse, private virksomheder, uddannelsesinstitutioner, offentlige forvaltninger m.fl.

Det er hovedsagligt andre sociale organisationer og de kommunale forvaltninger, der samarbejdes med (hhv. 68 % og 52 %), hvilket virker naturligt ud fra det frivillige sociale arbejdes historie og placering i samfundet. Hver fjerde organisation samarbejder med organisationer inden for andre områder. Det er i overvejende grad kultur-, fritids- og idrætsorganisationer samt bolig- og lokalsamfundsorganisationer, der samarbejdes med, og det er især de lokale og regionale organisationer, der har disse samarbejdspartnere. Det er forventeligt, at meget tværorganisatorisk samarbejde netop finder sted i lokalsamfund, hvor dette kan have betydning for, at der fx kan gennemføres lokale aktiviteter og arrangementer.

En betragtelig andel – over hver tredje frivillige sociale organisation i undersøgelsen – samarbejder med frivillige organisationer i udlandet. Det er næsten udelukkende de landsdækkende organisationer, der har samarbejdspartnere uden for landets grænser, og der er især tale om dem, der er målrettet mennesker med en sygdom eller særlig diagnose samt fysisk/psykisk handicappede. Fx har små handicapgrupper, der netop kun tæller forholdsvis få personer i de enkelte lande, stor fordel af at danne netværk i Norden, Europa eller på verdensplan.

TABEL 6

Organisationernes samarbejdspartnere (flere kryds)

Ja
  Nej
  Ved ikke

Samarbejdet med private virksomheder

I forhold til samarbejdstemaet har vi i Årsrapport 2010 kigget nærmere på de frivillige sociale organisationers samarbejde med private virksomheder. At virksomheder er blevet en aktør på frivillighedsområdet, kan siges at udspringe af i hvert fald to tendenser: virksomhedernes sociale ansvar (CSR) og det såkaldte 'velfærdsmix'. Med hensyn til førstnævnte er so-

cial ansvarlighed i stadig stigende grad et element i at drive en forretning, og hvor det oprindeligt mest havde karakter af at tage hånd om udsatte medarbejdere, donationer og etiske investeringer, er "samfundsansvaret" i dag langt mere omfattende og favner blandt andet de tiltag, vi samler under betegnelsen Corporate Volunteering. Tiltagene kan være aftaler mellem virksomheder og foreninger om forskellige

samarbejdsaktiviteter og/eller initiativer, hvor virksomhedens medarbejdere får fri til at udføre frivilligt arbejde.¹⁹

'Velfærdsmix' er et udtryk, der er dukket frem i diskussionen om udviklingen af fremtidens velfærdssamfund, og overordnet set handler det om en måde at beskrive den samlede opgavefordeling mellem det offentlige, markedet og civilsamfundet. I forbindelse med diskussionen om fremtidens velfærdssamfund var fokus i høj grad på de private virksomheder (og det frivillige sociale arbejde) som nye aktører i løsningen af velfærdsopgaver, der typisk tidligere primært blev løst af offentlige institutioner.²⁰

Samarbejdet i 2010 ser således ud, at samlet set er det over hver tredje organisation, der samarbejder med private virksomheder – langt overvejende i de landsdækkende organisationer (45 %). I årsrapporten har vi spurgt, hvilken type samarbejde det drejer sig om, og knap to tredjedel af organisationerne angiver sponsorering, hvorimod over halvdelen af organisationerne samarbejder om fælles projekter eller aktiviteter.

En tredjedel samarbejder også med virksomheder omkring produktudvikling eller andre former for vidensdeling. Det kan fx dreje sig om handicaporganisationer, der tester det handicapudstyr, en virksomhed producerer.

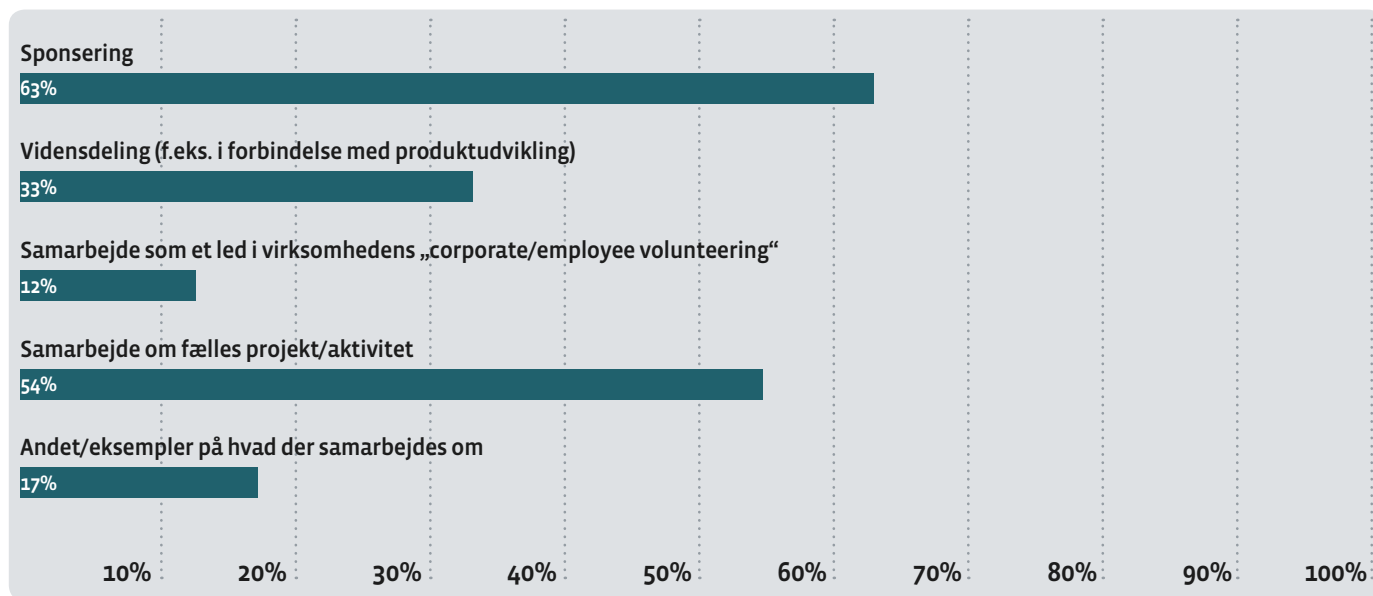
Det er langt overvejende de frivillige sociale organisationer, der har været den drivende kraft i at tage initiativ til samarbejdet – det kan i hvert fald tolkes ud fra, at 81 % af deltagerne angiver organisationerne som initiativtager, mens 44 % angiver virksomhederne (at procenten bliver over 100 skyldes, at det var muligt at sætte flere kryds, dvs. at initiativet blev taget af begge parter).

De organisationer, der samarbejder med de private virksomheder, udtrykker stor tilfredshed med samarbejdet, blandt andet i kraft af, at det tilfører dem nye kompetencer og ressourcer. Som en organisation beskriver:

"Virksomhederne har en stor kapacitet og viden og en økonomi, som giver mulighed for at realisere projekter af en størrelsesorden ud over foreningens muligheder i øvrigt,

TABEL 7

Type af samarbejde med private virksomheder (flere kryds)

¹⁹ Se evt. temanummeret om virksomheders engagement i frivilligt arbejde i *Frivillig* nr. 87, december 2007 på hjemmesiden <http://www.frivillighed.dk> under 'Publikationer/Artikler fra bladet Frivillig'

²⁰ Udviklingstanker blev blandt andet beskrevet i Betænkningen "Frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund", Udvalget om frivilligt socialt arbejde, Socialministeriet 1997.

men naturligvis skal vi sikre at foreningens identitet og målsætning ikke forsvinder i processen”

Organisationerne er dog, som sidste del af citatet viser, meget opmærksomme på afgrænsninger og roller i samarbejdet. Flere påpeger vigtigheden af, at organisationen kan bevare sin neutralitet og uafhængighed, og at der samtidig er klare aftaler og mål for samarbejdet. Men det skal være et win-win samarbejde:

”Vi høster mange gode erfaringer i samarbejdet med private virksomheder. Den vigtigste pointe må være at samarbejdet skal vedrøre kernen i virksomhedens forretning samtidigt med at samarbejdet også skal passe med vore målsætninger. Eventuelle mindre gode erfaringer kan opstå hvis ovenstående forudsætning ikke er opfyldt, og hvis virksomhederne ikke har forståelse for, at det ikke nødvendigvis er gratis for os som organisation at tage imod samarbejdet”.

At der også er begrænsninger i samarbejdet, vidner kommentarerne også om – det handler blandt andet om størrelsesforholdet mellem en lille organisation og en stor virksomhed, hvis medarbejdere befinder sig i afdelinger over hele landet, særligt hvis den centralt formulerede samarbejdsaf-tale ikke bliver respekteret i de enkelte afdelinger.

En anden problemstilling bliver udtrykt således:

”Det er svært at finde relevant frivilligt arbejde til virksomhedernes medarbejdere, medmindre de vil forpligte sig til faste opgaver”.

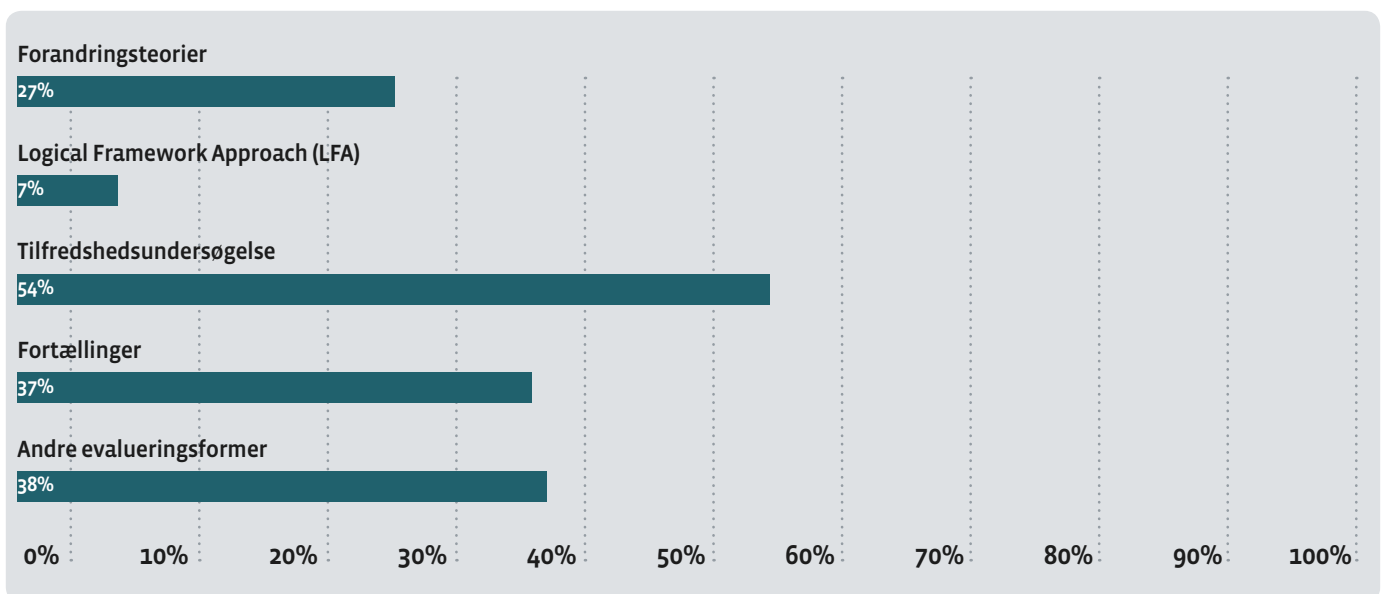
Det vidner om, at de mange gode intentioner i virksomhederne også skal passe ind i organisationens daglige virke.

Et samarbejde med private virksomheder er dog ikke relevant for alle frivillige organisationer. Langt over halvdelen af dem, der ikke i dag samarbejder, svarer ’nej’ eller ’ved ikke’ på spørgsmålet om, hvorvidt de fremover ønsker et sådant samarbejde. Begrundelserne vidner om, at organisationerne har taget stilling, og om at det er et meget bevidst valg, blandt andet ud fra en selvstændighedstankegang og ud fra ønsket om ikke at være ”i lommen” på nogen med økonomiske interesser. Disse frivillige sociale organisationer ønsker så at sige at være uafhængige og selvhjulpne.

En tredjedel ønsker dog at samarbejde, så der er potentiale for et fremtidigt samarbejde – om det bliver tilfældet kan fremtidige årsrapporter være med til at afdække.

TABEL 8

Organisationernes dokumentationstilgang (flere kryds)

6. VÆRDIER OG VIRKNINGER AF DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

Der er i disse år megen fokus på værdien af det frivillige sociale arbejde – hvilken betydning eller virkning har det for de mennesker, det er tiltænkt. Flere initiativer har forsøgt at sætte værdien på formel,²¹ men virkninger på brugerniveau er generelt svært at fastsætte. Det dokumentationsarbejde, mange frivillige organisationer i dag udfører, kan imidlertid blive et første skridt og en værdifuld kilde til viden om værdien.²²

I Årsrapport 2010 har vi taget et første spadestik i forsøget på at indfange en viden om, hvorvidt organisationer mere aktivt arbejder med at dokumentere, evaluere – eller reflektere over – deres frivillige sociale arbejde. Indledningsvis har vi stillet organisationerne spørgsmål herom. Samlet set har omkring 40 % erfaringer med dette arbejde, og spørger vi til, hvilken tilgang de har benyttet sig af, svarer de som angivet i tabel 8.

Den hyppigst angivne tilgang til at opsamle viden er gennem tilfredshedsundersøgelser, som over halvdelen har erfaring med. Mere end hver tredje anvender 'fortællinger' som redskab, og godt hver fjerde organisation anvender tilgangen 'forandringsteori' i deres dokumentationsarbejde.

Forandringsteori er netop den tilgang til dokumentation, der forventes udarbejdet i mange offentlige puljer. Logical Framework Approach, som benyttes af knap hver tiende af organisationerne, minder på mange måder om forandringsteorien, men anvendes mest i det internationale projektarbejde. Blandt andre evalueringsformer nævnes alt lige fra daglige mundtlige vurderinger af møder o.l. over statistikker og registreringer til egentlige effektmålinger.

Ser vi på de tre organisationstyper, er der ikke den store forskel mellem regionale og landsdækkende – dog er der en overvægt af landsorganisationer, der anvender 'forandringsteorier' og 'Logical Framework Approach'.

I Danmark er der generelt set ingen lang tradition for at (effekt)måle det sociale arbejde, og i det frivillige sociale arbejde har egentlig effektmåling tidligere være begrænset. Men at beskrive værdien og de gode projekter har ikke været fraværende – dette fremgår af de mange statusrapporter o.l., der udarbejdes i de frivillige sociale organisationer. Det er da også de gode historier og fortællinger – fortalt af brugerne og de frivillige og formidlet via rapporter, i nyhedsbreve og på organisationernes hjemmesider – der går igen i uddybelsen af vores spørgsmål om, hvorvidt organisationen har fundet gode metoder til at vurdere værdien af det frivillige sociale arbejde, hvilket knap hver femte (17 %) angiver at have.

21 F.eks. VIVA (Volunteering Investment and Value Audit), der er et økonomisk redskab til at vurdere output ift. input af frivillige aktiviteter.

22 I en del af dokumentationsarbejdet arbejdes med en tilgang, hvor der først udarbejdes en forandringsteori, der beskriver sammenhængen mellem mål og aktiviteter. Til at sandsynliggøre forandringsteorien udvikles indikatorer, der er målepunkter – og disse indhentes løbende for kunne følge med i, om målene nås. Det er disse indikatorer, der er vigtige. For i dokumentationen vil de være med til at give viden om den 'forandring', organisationen har planlagt skal ske for brugerne, herunder hvad det frivillige sociale arbejde har bidraget med.

2

DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE

KAPITEL 2

DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE

I dette kapitel præsenterer Årsrapport 2010 resultaterne af en repræsentativ undersøgelse af en række forhold omkring danskernes engagement i frivilligt arbejde. Undersøgelsen dækker frivilligt arbejde på alle områder – ikke kun det sociale. Frivilligt arbejde er for deltagerne blevet præsenteret som ulønnet frivilligt arbejde, såsom for eksempel det at være træner i en sportsklub, være bloddonor, samle penge ind til en humanitær organisation, sidde i bestyrelsen i en boligforening, skolebestyrelse eller lignende, være frivillig i hjemmевærnet eller på et værested - eller lignende opgaver, man ikke får penge for.¹

DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE

– SAMLET SET:

- Omkring 1,9 millioner danskere over 16 år er engageret i frivilligt arbejde (43 %).
- Lidt flere mænd (46 %) end kvinder (40 %) er frivillige
- De 40-49 årige er den aldersgruppe, hvor flest udfører frivilligt arbejde (55 %)
- Kultur og idræt tiltrækker flest frivillige – men det sociale område er godt med
- Over halvdelen af de ikke-frivillige ville sandsynligvis engagere sig – hvis de blev spurgt.

1. HVEM ER DE FRIVILLIGE?

Undersøgelsen viser, at 43 % af danskerne inden for de sidste 12 måneder har udført frivilligt arbejde. Dette er en signifikant stigning i forhold til andre undersøgelser.² Medregnet den usikkerhed, som ligger i denne type undersøgelser³, vil det sige, at antallet af personer over 16 år, som inden for de sidste 12 måneder har udført frivilligt arbejde, ligger et sted mellem 40 % og 46 %. Det svarer til, at mellem 1,8 og 2 millioner af den danske befolkning over 16 år har udført frivilligt arbejde de sidste 12 måneder.⁴

Hvem de frivillige er, har vi beskrevet nedenfor.

Køn og alder

Som tidligere undersøgelser har vist,⁵ er der også nu lidt flere mænd (46 %) end kvinder (40 %), som udfører frivilligt arbejde, og det ligger inden for tidligere undersøgelsesintervalfordeling. At det er de 30-49 årige, som er mest aktive, er ligeledes vist tidligere og bekræftes i Årsrapport 2010 – således har 46 % af danskere mellem 30 og 39 år samt 55 % mellem 40 og 49 år udført frivilligt arbejde. Den samlede stigning er dog også båret frem af en stigning på alle aldersgrupper. Således er der også sket en stigning af både ældre og unge, som tager del i det frivillige arbejde. Denne udvikling er ikke

¹ Undersøgelsen er gennemført af MEGAFON, som en anonym telefonundersøgelse blandt danskere over 16 år. I alt 1007 personer har deltaget. For udførelse metodebeskrivelse se bilag 1.

² I Frivillighedsundersøgelsen, der blev gennemført i 2004, var det 35 % af danskerne, der inden for det seneste år havde udført frivilligt arbejde. Se Koch-Nielsen m.fl. (2005): "Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark". Socialforskningsinstituttet, København.

³ Med et signifikansniveau på 95

⁴ Befolkningstal fra 2009 – Danmarks Statistik

⁵ Bl.a. Frivillighedsundersøgelsen: Koch-Nielsen m.fl. (2005): "Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark". Socialforskningsinstituttet, København.

TABEL 9

Danskernes frivillige arbejde fordelt på alder (kun ét kryds)

Frivilligt arbejde Total			Alder						
			16-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år eller derover	Ønsker ikke at svare
			%	%	%	%	%	%	%
Ja	431	43%	39%	46%	55%	41%	39%	35%	100%
Nej	574	57%	60%	54%	44%	59%	61%	65%	0%
Ved ikke/ønsker ikke at oplyse	2	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Total	1.007	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

helt uventet idet flere forskere og undersøgelser har peget i den retning⁶. Samtidig har der været fokus på rekrutteringsarbejdet hos mange organisationer, også fuldt op af statens fokus på området, blandt andet ved at gøre frivilligt arbejde en naturlig del af alle ungdomsuddannelser gennem initiativet ”Projekt Frivillig”.

Uddannelse og beskæftigelse

Tidligere undersøgelser har vist, at det er de veluddannede, som er mest engageret i frivilligt arbejde. Dette bekræftes igen i Årsrapport 2010, hvor danskere med en videregående uddannelse eller universitetsuddannelse i højere grad udfører frivilligt arbejde.

Med hensyn til beskæftigelse er der en jævn fordeling på de forskellige områder, men blandt de beskæftigelsesgrupper med det højeste engagement finder vi faglærte arbejdere, funktionærer og selvstændige. Samtidig kan vi notere, at arbejdssøgende og folk på efterløn er den gruppe, der udfører mindst frivilligt arbejde.

Hvor bor de frivillige – og sammen med hvem?

Ser man på, hvor dem der udfører frivilligt arbejde bor, tyder undersøgelsen på, at der er flest frivillige vest for Storebælt (46 %) og færrest øst for Storebælt (39 %).⁸

Når man ser på det frivillige engagement ud fra personens civilstand, er der heller ikke her de store forskelle: Undersøgelsen viser, at blandt folk, som bor alene, er der 39 %, som udfører frivilligt arbejde, mens tallet, hvis man bor sammen med nogen, er 45 %. Ser man på, om det at have børn generelt har betydning for éns frivillige engagement, er der ikke her nogen signifikant sammenhæng, men der tegner sig dog et mønster af, at folk med hjemmeboende børn – og specielt med børn i skolealderen – er de mest aktive, mens dem med udeboende børn eller ingen børn er mindst tilbøjelig til at udføre frivilligt arbejde. At folk med skolebørn er mere aktive, har andre undersøgelser peget på⁷, og det kan ofte hænge sammen med, at forældre engagerer sig i deres børns skole- og fritidsaktiviteter.

TABEL 10

Danskernes frivillige arbejde fordelt på uddannelse (kun ét kryds)

	Frivilligt arbejde Total		Højest gennemførte uddannelse						
			Folkeskole (til og med 10 klasse/real)	Studentereksamen (HF/HH/HTX m.v.)	Erhvervsuddannelser (HG/EFG/mesterlære m.v.)	Videregående uddannelse (2-4 års varighed)	Universitetsuddannelse el. tilsvarende (min. 5 års varighed)	Anden uddannelse	Ønsker ikke at oplyse
			%	%	%	%	%	%	%
Ja	431	43%	33%	41%	40%	50%	51%	53%	50%
Nej	574	57%	67%	58%	60%	50%	49%	47%	50%
Ved ikke/ønsker ikke at oplyse	2	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Total	1.007	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

6 Se bl.a. Torpe, Lars (2011): ”Foreningsdanmark”. I Gundelach, P.(red) Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981. Hans Reitzels Forlag

7 Se bl.a. Koch-Nielsen m.fl. (2005): ”Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark”. Socialforskningsinstituttet, København.

8 Der er dog ingen signifikant forskel mellem de enkelte regioner.

9 Ibid.

TABEL 11

Danskernes frivillige arbejde fordelt på beskæftigelse (kun ét kryds)

	Frivilligt arbejde Total		Beskæftigelse					
			Arbejder, faglært	Arbejder, ufaglært	Funktionær/ tjenestemand	Selvstændig	Studerende/ lærling/elev	Pensionist
			%	%	%	%	%	%
Ja	431	43%	52%	39%	50%	48%	35%	37%
Nej	574	57%	48%	59%	50%	52%	64%	63%
Ved ikke/ ønsker ikke at oplyse	2	0%	0%	2%	0%	0%	1%	0%
Total	1.007	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

	Frivilligt arbejde Total		Beskæftigelse					
			Fortids-pensionist	Efterløns-modtager	Hjemme-gående/ medhjælpende ægtefælle	Arbejdssøgende	Andet	Ved ikke / Ønsker ikke at oplyse
			%	%	%	%	%	%
Ja	431	43%	39%	24%	0%	23%	39%	100%
Nej	574	57%	61%	76%	100%	77%	61%	0%
Ved ikke/ ønsker ikke at oplyse	2	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Total	1.007	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

2. HVOR – OG MED HVAD – ER DE FRIVILLIGE ENGAGERET?

Kultur, idræt og fritid er stadig de områder, hvor flest udfører frivilligt arbejde – 43 % af de danskere, der arbejder frivilligt, har angivet dette område.¹⁰ Men frivilligt arbejde inden for det sociale og humanitære område, velfærd samt sundhed og forebyggelse er tæt på at have en lige så stor andel, idet 41 % af de frivillige har udført frivilligt arbejde her inden for. Omregnes dette tal til antal af befolkningen, svarer det til knap 18 %.

Dette er højere end, hvad andre undersøgelser har vist¹¹, men bekræfter den tendens, som andre undersøgelser også peger på, nemlig at det er inden for det frivillige sociale område, at væksten finder sted.¹² At det er det frivillige sociale arbejde, der er i fremgang, kan skyldes, at det har haft megen opmærksomhed de seneste år i offentligheden. Mange foreninger og organisationer har påtaget sig et større ansvar for velfærdssamfundets udfordringer, bl.a. ved at supplere de offentlige tilbud, og samtidig har både staten og mange kommuner set de muligheder, som et samarbejde med civilsamfundet giver – og støttet udviklingen heraf.

¹⁰ Frivillighedsundersøgelsen viste også, at kultur, idræt og fritid er de områder flest danskere arbejder frivilligt inden for. Omregnes årsrapportens tal til andel af befolkningen, ligger den procentvise andel på samme niveau som Frivillighedsundersøgelsen, hvor det var 18 % af befolkningen, der havde udført frivilligt arbejde på kultur-, idræt- og fritidsområdet. Ibid. side 29

¹¹ Eksempelvis Frivillighedsundersøgelsen som samlet viste omkring 9%.

¹² Se bl.a. Torpe, Lars (2011): "Foreningsdanmark". I Gundelach, P.(red) Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981. Hans Reitzels Forlag

TABEL 12*Andel frivillige fordelt efter område (flere kryds)*

	%
Kultur, idræt og fritid	43%
Social, humanitær, velfærd, sundhed og forebyggelse	41%
Bolig og lokalsamfund	16%
Politik, religion, interesseorganisationer (herunder miljø og natur, brancheforeninger, erhvervsorganisationer, forbrugerorganisationer, hjemmeværnet mv)	12%
Uddannelsesområdet, herunder også daginstitutioner og forskningsområdet	10%
Andet	2%
Ved ikke	0%
Svar i alt	126%

TABEL 13*Frivilliges arbejdsopgaver (flere kryds)*

	%
Udvalgs- bestyrelsesarbejde eller rådsarbejde	31%
Bloddonor	12%
Sekretariatsarbejde og administrativt arbejde	16%
Andet praktisk arbejde	38%
Oplysning og informationsvirksomhed	8%
Politisk arbejde eller kampagneaktivitet	3%
Uddannelse, undervisning, holdleder, instructor	23%
Rådgivning, retshjælp	3%
Personlig omsorg, kontaktperson	15%
Skaffe midler ved ansøgninger, penge- og tøjindsamlinger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l.	17%
Nødhjælp eller vagttjeneste (brandslukning, redningsaktioner, hjemmeværnet)	4%
Andet	2%
Ved ikke	1%
Svar i alt	172%

På tredjepladsen, med 16 %, finder vi frivilligt arbejde inden for bolig og lokalsamfund, mens politik, religion, interesseorganisationer og hjemmевærnet ligger på fjerdepladsen med 12 %, lige efterfulgt af frivilligt arbejde inden for uddannelsesområdet, daginstitutioner og forskningsområdet med 10 %.

De frivilliges opgaver

Fordelingen af opgaver blandt dem, der udfører frivilligt arbejde, viser, at 'andet praktisk arbejde' sammen med udvalgs-, bestyrelses- eller rådsarbejde er topscorer. Der er flere mænd (39 %), som deltager i udvalgs- eller bestyrelsesarbejde end kvinder (23 %), og det er også mændene, der er i overtal i forhold til opgaverne uddannelse/undervisning/holdleder/instruktør (27 % mod 18 % for kvinder). Til gengæld er der flest kvinder, der udfører opgaverne 'personlig omsorg og kontaktperson' (17 % mod mænd 13 %). Det samme gælder for opgaver med at skaffe midler ved ansøgninger, penge- og tøjindsamlinger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l. (21 % kvinder mod 13 % mænd).

Hvis man ser mere overordnet på fordelingen af arbejdsopgaver, fremgår det, at bestyrelsesarbejde, sekretariatsarbejde og andet praktisk arbejde fylder næsten halvdelen af alle de arbejdsopgaver, der er opgivet (det var muligt at sætte flere kryds), mens personlig omsorg, kontaktperson, rådgivning, retshjælp og nødhjælp eller vagttjenester får en langt mindre andel af alle arbejdsopgaver. Selv om denne undersøgelse ikke dykker nærmere ned i dette forhold, peger den på, at der bruges ressourcemæssigt flere frivillige timer til at klare de administrative og praktiske opgaver, end til de mere brugerrettede.

Både danske og europæiske undersøgelser har tidligere fundet samme fordeling mellem "drift og omsorg".¹³

Problemstillingen skal også ses i lyset af to forhold, som Årsrapport 2010 har afdækket: Dels at de frivillige sociale organisationer nævner, at netop faste frivillige, som typisk sidder med disse driftsopgaver, er de sværeste at rekruttere (se kapitel 1), og dels at mange frivillige er engageret, fordi de har en interesse i sagen, dvs. i brugernes/målgruppens velbefindende og gerne vil gøre en forskel. Dvs. de er i mindre grad interesseret i at drive en organisation.

Tidsforbrug

De, der er engageret i frivilligt arbejde, bruger for det meste mellem 1 – 4 timer¹⁴ om ugen eller mellem 52 – 208 timer om året. Såfremt tallene blev omregnet til hele populationen, ville det svare til et sted mellem 50.000 og 210.000 årsværk. Det skal dog understreges, at tallene er forbundet med nogen usikkerhed, da der er målt i intervaller. Sammenligner man med Frivillighedsundersøgelsen fra 2004¹⁵ viste denne, at de frivillige udførte gennemsnitligt 204 timers frivilligt arbejde om året – hvilket i Årsrapport 2010-undersøgelsen vil svare til over 200.000 årsværk.

TABEL 14

Frivilliges skøn over antal timer på frivilligt arbejde (kun ét kryds)

	%
Mere end 15 timer om ugen	3%
10-14 timer om ugen	3%
5-9 timer om ugen	14%
1-4 timer om ugen	36%
2-3 timer om måneden	15%
1 time om måneden	6%
1-5 timer halvårligt	15%
Mindre	8%
Ved ikke/ønsker ikke at oplyse	1%
Total	100%

13 Koch-Nielsen m.fl. (2005): "Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark". Socialforskningsinstituttet, København. Side 70

14 Medianen

15 Ibid. side 46

3. HVORFOR ARBEJDER VI FRIVILLIGT?

Dét at gøre en forskel er ofte dét, som motiverer mennesker til at udføre frivilligt arbejde – når man er kommet i gang. Hvad der er henholdsvis motiver og anledninger kan dog være svært at skille ad, både når man som person skal give en begrundelse, og når man skal analysere svaret. Ligeledes kan der være et helt sæt af begrundelser eller motiver til i første omgang at blive engageret, mens dette motivsæt kan ændre sig, når man har været frivillig i nogen tid.

I Årsrapport 2010 undersøgelsen er den hyppigst angivne begrundelse 'interesse eller i forbindelse med egen eller pårørendes personlige situation', som over halvdelen af de frivillige har angivet (51 %). Samlet er interesse i forbindelse med arbejde eller studier også en stor faktor.

De ydre omstændigheder har også betydning, hvilket vi kan se af, at cirka hver tredje frivillig har angivet, at de blev engageret, fordi de havde tid til overs (34 %), mens 16 % siger de er frivillige som en reaktion på uretfærdighed eller urimelighed.

Endvidere kan engagementet skyldes, at man blev personligt opfordret, hvilket knap hver tredje har angivet (31 %), og 35 % udfører frivilligt arbejde af den årsag, at man gerne vil indgå i et fællesskab. Det bemærkes, at den enkelte kunne give flere begrundelser.

Ser man på aldersfordelingen, er det især de unge og ældre, som svarer, at det er 'fællesskabet', der har haft betydning for, at de blev engageret i frivilligt arbejde. Halvdelen af dem over 70 år udfører frivilligt arbejde, fordi de har tid til overs, mens de unge ofte er blevet engageret på grund af interesse.

Denne viden er i tråd med andre undersøgelser, og er ligeledes set afspejlet i praksis i organisationernes rekrutteringsindsats i forhold til at skaffe nye frivillige. Her har der netop været fokus på den personlige kontakt og opfordring – sammen med en synliggørelse af området som vigtige succesparametre. Også forskellige initiativer fra staten har dette fokus, som eksempelvis støtte til nye frivilligcentre, kommunale frivillighedsdage, frivillighed på ungdomsuddannelserne (Projekt Frivillig) samt en ny civilsamfundsstrategi.

TABEL 15

Frivilliges grunde til at udføre frivilligt arbejde (flere kryds)

	%
Blev personligt opfordret	31%
Blev valgt	18%
Reagerede på uretfærdighed/urimelighed – nogen måtte gøre noget	16%
Havde interesse i det i forbindelse med egen eller pårørendes personlige situation	51%
Havde interesse i det i forbindelse med arbejde eller uddannelse	24%
Havde tid til overs	34%
Gerne ville indgå i et fællesskab	35%
Andet	4%
Ved ikke	1%
Synes det var det eneste rigtige at gøre	2%
Ville hjælpe andre	3%
Svar i alt	219%

4. DE IKKE-FRIVILLIGE

Over halvdelen af den danske befolkning har ikke udført frivilligt arbejde de sidste 12 måneder – viser undersøgelsen. Af dem har knap halvdelen (45 %) dog tidligere udført frivilligt arbejde, og det vil sige, at mere end 3 ud af 4 danskere samlet enten udfører eller har udført frivilligt arbejde.

Blandt dem, som ikke har udført frivilligt arbejde inden for de sidste 12 måneder - men altså tidligere har været frivillig - er det i højere grad end blandt de nuværende frivillige inden for kultur-, idræts- og fritidsområdet, at den frivillige indsats har fundet sted (56 %), og i mindre grad inden for det sociale område (38 %). Dette tyder på, at den føromtalte vækst på det sociale område kan bekræftes.

Blandt årsagerne til, at man ikke er frivillig, er det især travlhed, der spiller ind – enten har man for travlt på arbejdet (angives af 28 %) eller i sit privatliv (27 %). Omkring 10 % mener, at de enten er blevet for gamle, eller at sygdom forhindrer dem i at udføre frivilligt arbejde.

TABEL 16

Begrundelse for ikke at udføre frivilligt arbejde (kun ét kryds)

	%
Har for mange ting i mit privatliv	27%
Har for travlt på arbejdet	28%
Synes ikke der er en bestemt sag jeg brænder nok for til at engagere mig på den måde	7%
Synes ikke det bliver påskønnet nok	1%
Regler for modtagelse af offentlige ydelser hindrer mig (dagpenge, efterløn, kontanthjælp mv.)	2%
Blevet for gammel	11%
Sygdom	10%
Andet	11%
Ved ikke	1%
Er flyttet	3%
Total	100%

Er de ikke-frivillige fremtidens frivillige?

Fra tidligere undersøgelser ved man, at det at blive spurgt, om man vil engagere sig i frivilligt arbejde, er meget motiverende. Derfor har de personer, der ifølge undersøgelsen, ikke har deltaget i frivilligt arbejde de sidste 12 måneder, fået spørgsmålet: ”hvis du blev bedt om at udføre frivilligt ulønnet arbejde i en sammenhæng, som du interesserer dig for, er det så sandsynligt eller usandsynligt, at du ville gøre det?”.

Til dette svarer 68 %, at det er ’sandsynligt’ eller ’meget sandsynligt’, at de vil engagere sig, hvis de blev spurgt, mens 25 % af dem, som ikke udfører frivilligt arbejde, mener, at det er ’meget usandsynligt’ eller ’usandsynligt’. Det er især de unge der svarer, at det er meget sandsynligt eller sandsynligt, at de ville engagere sig, hvis de blev bedt om det.

Tallene indikerer, at der umiddelbart er en stor velvilje i den danske befolkning til at udføre frivilligt arbejde, og kun omkring 1 ud af 10 af alle danskere mener således, at det er usandsynligt eller meget usandsynligt, at de ville udføre frivilligt arbejde. Samtidig tyder udsagnene på, at der kan være et stort potentiale for at kunne rekruttere nye frivillige – med de rette rammer og vilkår.

TABEL 17.

Sandsynlighed for frivilligt arbejde blandt de ikke-frivillige (kun ét kryds)

	%
Meget sandsynligt	24%
Sandsynligt	44%
Hverken/eller	7%
Usandsynligt	11%
Meget usandsynligt	14%
Ved ikke	1%
Total	100%

3

FRIVILLIGE I DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

KAPITEL 3

FRIVILLIGE I DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

Hvor vi i sidste kapitel beskrev danskernes frivillige arbejde generelt set, vender vi nu fokus mod de frivillige i det frivillige sociale arbejde. Igennem et udvalg af frivillige sociale organisationer har vi fået kontakt til deres frivillige, der herefter er blevet tilbudt at deltage i undersøgelsen. 834 frivillige valgte at deltage, og det er deres svar, dette kapitel bygger på.¹

DE FRIVILLIGE – SAMLET SET:

- Bakker godt op om organisationerne – langt de fleste er medlemmer
- Leder organisationerne (især de ældre) og udfører omsorgsarbejde (især de unge)
- Tager sig af alle udsatte grupper, men især ensomme og sygdomsramte
- Er højst kompetente – erhverver sig færdigheder og bruger dem i det frivillige sociale arbejde
- Har et stort engagement – bruger flere og flere timer, og er også frivillige i andre organisationer.

1. TILKNYTNING OG MEDLEMSKAB AF DE FRIVILLIGE ORGANISATIONER

De frivillige er de frivillige sociale organisationers vigtigste ressource, som vi så i kapitel 1. Omvendt er organisationerne også vigtige for de frivillige – i hvert fald, hvis vi bedømmer ud fra, at et meget stort antal af de frivillige i undersøgelsen er medlemmer af den forening, de arbejde frivilligt i – hele 82 %. Lidt over 10 % nævner, at de ikke er medlem af organisationen, hvorimod 5 % ikke er medlem af den årsag, at organisationen ikke er en medlemsorganisation.

I Frivilligundersøgelsen² var 79 % af de danskere, som arbejdede frivilligt medlem af organisationen – og selv om tallene ikke er direkte sammenlignelige, så viser det alligevel, at der generelt er god opbakning, og at de frivillige føler sig knyttet til organisationen. Tallene i årsrapporten tyder på, at tilknytningen stiger med alderen – jo ældre de frivillige er, jo større er andelen, der er medlemmer. Således er næsten 100 % af de frivillige over 66 år medlemmer, mens det ”kun” er 68 % af de unge mellem 16-29 år, der er medlemmer.

Langt hovedparten af de frivillige, der har deltaget i denne undersøgelse, udfører deres frivillige arbejde i en lokalafdeling af en landsdækkende organisation (58 %). Knap en tredjedel af de frivillige i undersøgelsen arbejder på landsplan, dvs. i en landsdækkende organisation, mens blot 7 % af respondenterne kommer fra en lokal/regional organisation, der således ikke er tilknyttet en landsorganisation.

¹ Undersøgelsen er ikke en repræsentativ undersøgelse, men giver et billede af et tilfældigt udvalg frivillige i det frivillige sociale arbejde. For nærmere beskrivelse se metodeafsnittet i bilag 1.

² Koch-Nielsen m.fl. (2005): ”Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark”. Socialforskningsinstituttet, København.

2. HVAD – OG HVEM – TAGER DE FRIVILLIGE SIG AF

Frivillige i det frivillige sociale arbejde har mange forskellige opgaver og udfører alt lige fra gulvvask til strategisk ledelse. Der er selvfølgelig mange variationer herimellem, og opgaver der fylder mere end andre, men udvalgs-, bestyrelses- eller rådsarbejde er den arbejdsopgave, flest angiver at have påtaget sig – i alt 62 % af de frivillige påtager sig således disse ledende opgaver.

Den anden mest udbredte opgave er 'andet praktisk arbejde', der kan dække over arbejdsopgaver i forbindelse med arrangementer og aktiviteter, servering af kaffe/mad osv. Disse opgaver udføres af præcis halvdelen af de frivillige. Den tredje mest udbredte opgave er omsorgsopgaver såsom at være besøgsven eller kontaktperson – denne opgave udføres af hver tredje. De frivillige er i mindre grad involveret i sekretariats- og administrativt arbejde, idet knap hver fjerde (24 %) af de frivillige i undersøgelsen har angivet, at de påtager sig denne arbejdsopgave.

Med hensyn til om der er særlige kendetegn ved frivillige, der udfører bestemte opgaver, tyder tallene på, at der er en lille

overrepræsentation af mænd i udvalgs- og bestyrelsesarbejde, og at disse poster har en højere andel af frivillige med en erhvervsuddannelse bag sig. Endvidere er det især ældre over 66 år, der tager sig af bestyrelsesarbejdet, og ser vi på sekretariats- og administrativt arbejde, er det også de ældre, der er i overtal her.

Unge mellem 16-29 år er overrepræsenteret, når det kommer til omsorgsopgaverne: at være besøgsven, kontaktperson o.l. At der er mange unge i netop denne gruppe, kan sandsynligvis forklare, at frivillige med studentereksamen som højeste uddannelse er i overtal inden for gruppen af frivillige, der udfører omsorgsopgaver.

Vi så i organisationskapitlet, at organisationerne rækker ud til de mennesker, der er udsatte eller på anden måde sårbare. Dette afspejler sig også i, hvem de frivillige tager sig af – målgrupperne er en bred skare, men det fremgår, at de frivillige i undersøgelsen oftest arbejder med mennesker, der er ramt af sygdom eller har en særlig diagnose, med ensomme, ældre samt flygtninge og indvandrere.

TABEL 18

Frivilliges arbejdsopgaver (flere kryds)

	Procent
Udvalgs-/bestyrelses-/rådsarbejde	62
Sekretariatsarbejde/administrativt arbejde	24
Andet praktisk arbejde	50
Oplysnings-/informationsarbejde	35
Politisk arbejde/kampagnearbejde	10
Undervisning/uddannelse/holdleder/instruktør	20
Rådgivning/retshjælp	13
Personlig omsorg/besøgsven/kontaktperson	33
Skaffe midler gennem penge- og tøjindsamlinger, ansøgninger, salg i genbrugsbutikker, basarer o.l.	23
Andet	14
Total	284

TABEL 19

Målgruppen for de frivilliges arbejde (flere kryds)

	Procent
Ensomme	24
Fysisk/psykisk handicappede	6
Sygdomsramte/med særlig diagnose	35
Psykisk syge/sindslidende	2
Nuværende/ tidligere misbrugere	2
Udsatte eller kriseramte familier/kvinder/mænd	10
Flygtninge/indvandrere	22
Udsatte eller kriseramte børn/unge	12
Pårørende	19
Ofre for vold/overgreb	3
Ældre	22
Andre	26
Total	183

3. KOMPETENCER OG VIDEN HØJT PRIORITERET

At de frivillige lægger vægt på bedst muligt at varetage de opgaver og tage hånd om de mennesker, vi netop har beskrevet, vidner følgende to forhold om.

Langt de fleste frivillige, der deltog i denne undersøgelse, er blevet introduceret til det frivillige arbejde. Hele 81 % har deltaget i et kursus eller forløb med det formål. Efteruddannelse eller kompetenceudvikling har over halvdelen (57 %) modtaget, mens lige knap to tredjedel (65 %) har fået anden støtte og vejledning, herunder supervision. Fra en anden undersøgelse ved vi, at en del frivillige sociale organisationer stiller som krav, at frivillige skal igennem et obligatorisk introkursus, og at der ligeledes stilles krav om obligatoriske kompetenceudviklings- eller opkvalificeringsforløb.³

Frivilligt socialt arbejde er ikke en arena for "amatørisme". I Årsrapport 2010 undersøgelsen er de frivillige blevet spurgt, om de besidder en særlig viden eller specifikke faglige kompetencer, som de bruger i deres frivillige arbejde – og det gør de i betydelig grad. Knap 80 % svarer bekræftende, at de har særlig viden eller kompetencer, erhvervet enten gennem deres uddannelse, gennem nuværende eller tidligere beskæftigelse eller gennem et tidligere frivilligt arbejde.

Professionaliseringen i det frivillige sociale arbejde, som til tider er blevet problematiseret, er måske ikke kun et produkt af udefrakommende krav og forventninger til frivilliges kompetencer (fx udtrykt gennem "kursus-bevægelsen"), men skyldes også den erfaring og særlige viden, de frivillige selv kommer med fra andre sammenhænge.

TABEL 20

Frivilliges særlige viden eller specifikke faglige kompetencer som anvendes i det frivillige sociale arbejde (flere kryds)

	Procent
Ja, fra uddannelse	52
Ja, fra nuværende eller tidligere beskæftigelse	44
Ja, fra tidligere frivilligt arbejde	22
Nej	21
Ved ikke	2
Andet	7
Total	147

³ Reinemo, Sif S.: "Undersøgelse af behov for konsulentbistand til planlægning og vurdering af uddannelsesaktiviteter". Center for frivilligt socialt arbejde, januar 2011. Undersøgelsen er endnu ikke offentliggjort.

4. DE FRIVILLIGES ENGAGEMENT

De aktive er særdeles aktive – det må være konklusionen, når Årsrapport 2010 i det følgende ser nærmere på det engagement, der ligger bag de frivilliges indsats. Vi har blandt andet spurgt til, hvor mange timer de frivillige aktuelt bruger, om tidsforbruget er i vækst – og hvorfor. Er de også frivillige i andre sammenhænge, fx i andre frivillige organisationer, i kommunale institutioner, virksomheder o.l., og hvad ligger bag engagementet?

Hvor mange timer bruger de frivillige

I undersøgelsen er de frivillige blevet bedt om at angive et konkret ugentligt timetal. De 712 frivillige, der har svaret på spørgsmålet, har samlet givet 5090 timer til samfundet – i gennemsnit svarer det til, at de frivillige bruger 7 timer om ugen på det frivillige sociale arbejde.

Langt størsteparten af de frivillige (61 %) anvender under 6 timer om ugen på deres frivillige arbejde. Lidt over hver femte (22 %) bruger mellem 6 og 10 timer i gennemsnit om ugen, og knap hver tiende (9 %) bruger mellem 11 og 15 timer. Færre (8 %) bruger mere end 16 timer om ugen.

Et engagement i vækst?

Flere undersøgelser har indikeret, at det frivillige engagement er stigende – i hvert fald, at flere og flere danskere er involveret i frivilligt arbejde – det gælder også på det sociale og sundhedsmæssige område, som denne årsrapport dækker. Om flere frivillige så også totalt set betyder flere frivillige timer, er imidlertid mindre undersøgt. Men Årsrapport 2010 har spurgt ind til den enkelte frivilliges engagement, og til hvordan tiden brugt på frivilligt socialt arbejde i 2010 ser ud i forhold til tidligere.

En stor andel af de frivillige i undersøgelsen (46 %) har brugt flere timer i 2010 end tidligere, 9 % har brugt færre timer, mens 38 % har brugt det samme antal timer. Hvad ligger bag disse tal?

Blandt de frivillige, der har haft flere timer i 2010, er den langt overvejende begrundelse, at der er en større efterspørgsel: Der er kommet flere opgaver eller aktiviteter i organisationen, der er kommet flere brugere, behovet for det frivillige engagement er øget, den frivillige har påtaget sig flere poster, mødeaktiviteten er øget osv. En del har dog brugt flere timer af den simple årsag, at de først påbegyndte deres frivillige arbejde i 2010. Alt i alt tyder noget imidlertid på, at de ressourcer, der er lagt i det frivillige sociale arbejde, er stigende (se også kapitel 1 om organisationerne).

Blandt de forholdsvis få, der har brugt færre timer, er den typisk begrundelse herfor, at den frivillige skal bruge mere tid på sit lønnede arbejde eller på uddannelse, at vedkommende eller en pårørende er blevet syg eller på grund af en familieforøgelse. Meget få nævner forhold som utilfredshed med organisationen eller vilkårene for det frivillige arbejde som begrundelse.

Ét forhold omkring timerne er således det faktiske, men hvordan ser det ønskede billede ud – hvordan ser de frivillige deres fremtidige engagement? Langt de fleste frivillige mener, at de bruger en passende mængde tid på deres frivillige arbejde – 78 % angiver dette svar. Kun 7 % ville gerne bruge mindre tid, mens 15 % gerne vil bruge mere tid. Ser vi på, hvad der kendetegner de frivillige, der gerne vil bruge mere tid, er de unge mellem 26-29 år overrepræsenteret.

Dette tyder på, at det frivillige sociale arbejde går en tryk fremtid i møde – den frivillige ressource fremstår som relativt stabil. Det er en tendens andre undersøgelser også bekræfter.⁴ I tillæg hertil er det også kun et fåtal af de frivillige, der ønsker at stoppe deres frivillige arbejde (9 %), og det skyldes oftest, at de ikke længere har tid eller har alderen til det ("der skal nye kræfter til"). Det er da også især de allerældste (75+), der udtrykker et ønske om at stoppe.

Frivillig – også i andre sammenhænge

De frivillige er særdeles aktive i andre sammenhænge også. I undersøgelsen har vi spurgt, om personen er frivillig i flere organisationer, og over halvdelen (55 %) er også frivillige et andet sted. Det er hovedsagligt i idræts-/kultur- eller fritidsorganisationer (nævnes af 28 %) og i andre foreninger inden for social- og sundhedsområdet (nævnes af 28 %). 15 % angiver, at de ud over deres foreningsarbejde er frivillige i en offentlig institution, fx på et plejehjem, dagcenter, museum eller lign.

Virksomheder angives også som en sammenhæng, man er frivillig i, dog kun i et mindre omfang med 7 %. Hvilken type virksomhedsfrivillighed, det drejer sig om, er ikke blevet forfulgt i undersøgelsen, men flere og flere virksomheder har, som beskrevet tidligere i rapporten, såkaldte 'Corporate/Employee Volunteering' programmer eller initiativer hvor medarbejderne får fri til at udføre frivilligt arbejde (bl.a. Skandia og KPMG). Det kan være dette fænomen, der slår igennem i dette tal.

⁴ Fx Værdiundersøgelsen og Frivillighedsundersøgelsen. Se hhv. Torpe, Lars (2011): "Foreningsdanmark". I Gundelach, P(red) Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981. Hans Reitzels Forlag samt Boje, Fridberg og Ibsen (2006): "Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning". Socialforskningsinstituttet.

Hvad driver engagementet

Tidligere tiders frivillige i det sociale arbejde er af og til blevet betegnet, som "hattedamer", drevet af et (for) stort hjerte, sentimentalitet, uselviskhed og pligt⁵. Med den begrænsning in mente, at det ofte kan være svært at skelne mellem anledninger og motiver til at engagere sig frivilligt – og at vi af gode grunde ikke har haft lejlighed til at spørge 1800-tallets frivillige – kan man generelt sige, at nutidens frivillige har en mere pragmatisk tilgang.

Over halvdelen (56 %) af de frivillige i Årsrapport 2010 angiver, at dét, at de er blevet opfordret til det, har været medvirkende til, at de er kommet med i det frivillige sociale arbejde. Knap halvdelen (45 %) angiver, at en medvirkende faktor har været, at de har haft tid i overskud. Det er således på sin vis nogle mere ydre faktorer eller "mulighedsrammer", der har været medvirkende til, at man har engageret sig i det frivillige sociale arbejde. Dog angiver lige så mange (45 %), at de gerne vil indgå i et fællesskab, og godt en tredjedel af de frivillige (36 %) nævner, at en medvirkende faktor har været pårørendes situation eller af interesse.

De forskellige årsager fremgår af tabel 22. Det bemærkes, at der var mulighed for at angive flere årsager.

TABEL 21

Andel af frivillige der er frivillige i andre sammenhænge fordelt på områder (flere kryds)

	Procent
Offentlig institution (fx plejehjem, dagcenter, museum o.l.)	15
Privat virksomhed	7
Idræts-/kultur-/fritidsorganisation	28
Bolig-/lokalsamfundsorganisation	17
Organisation inden for politik, religion, miljø, natur, erhverv, forbrug	19
Anden organisation inden for social-/sundhedsområdet	28
Anden	24
Total	138

TABEL 22

Forhold der har været medvirkende til de frivilliges engagement (flere kryds)

	Procent
Blev personligt opfordret	56
Blev valgt	32
En reaktion på uretfærdighed/urimelighed	22
Pårørendes situation eller af interesse	36
På grund af arbejde eller uddannelse	28
Har tid til overs	45
På grund af medlemskab	18
Vil gerne indgå i et fællesskab	45
Ved ikke	0
Andet	13
Total	296

⁵ Se bl.a. Habermann, Ulla (2001): "En postmoderne helgen – om motiver til frivillighed". Socialhögskolan, Lunds Universitet.

4

KOMMUNERNE OG DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

KAPITEL 4

KOMMUNERNE OG DE FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

Dette kapitel beskriver kommunernes engagement i relation til det frivillige sociale arbejde – det drejer sig både om samarbejdet med de frivillige sociale organisationer og om kommunernes eget arbejde på området.¹

79 ud af landets 98 kommuner har deltaget i undersøgelsen (81 %), og det er typisk kommunens frivilligkonsulent eller kontaktperson til det frivillige sociale arbejde, der har svaret på spørgsmålene. Udfordringen i denne som i de tidligere undersøgelser/redegørelser af samarbejdet er at få en entydighed i svaret, når vi spørger, om kommunen gør dette eller hint. Uklarheden bunder i, at der spørges til kommunen som forvaltning, men at der nogle gange svares ud fra kommunen som en geografisk enhed. Dette sker oftest i de tilfælde, hvor det lokale frivilligcenter eller tilsvarende står for den konkrete opgave eller tilbud.

KOMMUNERNE – SAMLET SET:

- Skaber rammer for det frivillige sociale arbejde gennem frivilligpolitikker og frivilligråd
- Synliggør det frivillige sociale arbejde lokalt
- Inddrager i stigende omfang – gerne via partnerskaber – de frivillige sociale organisationer
- Er godt tilfredse med samarbejdet – og tillægger organisationernes arbejde stor værdi
- Har brug for gode rammer for at udvikle samarbejdet
- Organiserer selv frivillige i kommunale institutioner.

1 Kommuneundersøgelsen i Årsrapport 2010 erstatter den del af den hidtidige § 18 redegørelse, der har haft fokus på samarbejdet mellem kommunerne og de frivillige sociale organisationer.

1. RAMMER FOR DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

Det frivillige sociale arbejde understøttes på mange forskellige måder i kommunerne, som hele denne delundersøgelse blandt andet sætter lys på. Indledningsvist ser vi på de mere formelle rammer: frivilligpolitikker og frivilligråd.

Frivilligpolitik

Det var med den daværende § 115 i lov om social service fra 1998 om bl.a. kommuners samarbejde med frivillige sociale organisationer (senere § 18), at frivilligpolitikkerne aktivt blev skrevet på den (kommunal)politiske dagsorden. Før den tid havde få kommuner en frivilligpolitik, men i årene herefter steg antallet markant for siden hen at stabilisere sig på et niveau mellem 60 og 80 %. I den første egentlige § 115-redegørelse for året 1999² havde 65 % af kommunerne således formuleret en frivilligpolitik, mens det i 2005 var 60 %.³

I 2010 havde 58 af de 77 kommuner, der har svaret på spørgsmålet, en frivilligpolitik – hvilket svarer til 75 %. Det er en fremgang siden 2009 (hvor det var godt 66 %), men en tilbagegang i forhold til 2008, hvor 80 % svarede ja (i alt 75 kommuner).⁴

Blandt de kommuner, der har en frivilligpolitik, har godt en tredjedel udarbejdet eller revideret den i 2010, hver femte kommune i 2009, godt hver tiende i 2008 og de resterende, knap en tredjedel, har udarbejdet eller revideret frivilligpolitikken i 2007 eller tidligere.

TABEL 23

Årstal for frivilligpolitikens udarbejdelse eller revision (kun ét kryds)

	Procent
2010	37
2009	20
2008	12
2007 eller tidligere	31
Total	100

2 "Kommuners og amtskommuners samarbejde med frivillige sociale organisationer – en redegørelse for lov om social service § 115 i 1999." CASA, oktober 2000.

3 Det har dog været forskelligt, hvad man har talt med som en frivilligpolitik. Se fx Hansen og Hansen (2000): "Kommuner og amtskommuners samarbejde med frivillige sociale organisationer – en redegørelse for lov om social service § 115 i 1999". Center for Alternativ Samfundsanalyse.

4 Ankestyrelsen forklarer selv forskellen med, at spørgsmålet i 2009 kunne tolkes som, at det alene drejede sig om en frivilligpolitik iværksat i 2009. Se § 18-redegørelsen 2009: "Det kommunale samarbejde med de frivillige sociale foreninger. En kvantitativ analyse af kommunernes fordeling af § 18-midler. Udarbejdet af Ankestyrelsen for Socialministeriet 2010.

Frivilligpolitikens funktion

Frivilligpolitikken kan overordnet ses som værende kommunens udmelding om, hvilke rammer den ønsker at sætte for det lokale frivillige sociale arbejde og for samarbejdet mellem kommunen og de frivillige sociale organisationer. Frivilligpolitikken udstikker rammer og retningslinjer. Hvilken funktion, den reelt har, er et spørgsmål vi har stillet kommunerne i forbindelse med Årsrapport 2010. Der kunne gives flere svar.

For 79 % af kommunerne har frivilligpolitikken den funktion, at den er retningsgivende eller opstiller kriterier for uddelingen af § 18-midlerne. I 71 % af kommunerne ses frivilligpolitikken som en overordnet hensigtserklæring om samarbejde. I 48 % af kommunerne danner den ramme for opgave- og rollefordelingen mellem kommunen og foreningerne. I 41 % af kommunerne har frivilligpolitikken den funktion, at den udvikler visionerne for det frivillige sociale arbejde i fremtiden.

Samlet set indikerer tallene, at for de fleste kommuner er frivilligpolitikken overordnet og retningsgivende, mens kommunerne i mindre grad anvender frivilligpolitikken strategisk eller visionært i forhold til det fremtidige samarbejde.

TABEL 24

Frivilligpolitikens funktion (flere kryds)

	Procent
Frivilligpolitikken danner ramme for opgave-/rollefordelingen mellem kommunen og foreningerne	48
Frivilligpolitikken er en overordnet hensigtserklæring om samarbejde	71
Frivilligpolitikken er retningsgivende/opstiller kriterier for uddeling af § 18 midlerne	79
Frivilligpolitikken udvikler visionerne for det frivillige sociale arbejde i fremtiden	41
Andet	10
Total	250

I ”Udviklingsprojekt for samarbejde mellem frivillige sociale organisationer og kommuner”⁵, er der dog gjort den interessante erfaring, at styrken i en frivilligpolitik ikke kun ligger i det færdige dokument, men netop også i den proces, der ligger bag vedtagelsen af politikken, dvs. når frivillige, kommunalt ansatte og politikere får lejlighed til at diskutere rammerne for den lokale frivillighed.

Indflydelse på frivilligpolitik

Frivilligpolitikken har som netop beskrevet forskellige funktioner. I Årsrapport 2010 har vi spurgt kommunerne, hvem der har haft indflydelse på udformningen af frivilligpolitikken. I mange kommuner er det socialudvalget (83 %), de frivillige sociale organisationer (71 %) og socialforvaltningen (68 %), der har haft indflydelse. Frivilligcentret har haft indflydelse i godt to ud af fem kommuner (42 %), mens andre forvaltninger og udvalg har haft indflydelse i omkring en tredjedel af kommunerne (henholdsvis 34 og 27 procent). Blandt ’andre’, der har haft indflydelse, er det især de forskellige kommunale råd, der nævnes – fx frivilligrådet, handicap-, ældre- og integrationsråd.

TABEL 25

Parter, der har haft indflydelse på udformningen af frivilligpolitikken (flere kryds)

	Procent
Socialforvaltningen	68
Andre forvaltninger	34
Socialudvalget	83
Andre udvalg	27
Frivilligcenter	42
Frivillige sociale foreninger/organisationer	71
Andre frivillige organisationer (idræt, kultur m.m.)	7
Andre	31
Total	363

⁵ Et treårigt samarbejdsprojekt drevet af Center for frivilligt socialt arbejde 2007–2011. Se Gotthardsen, Dorte N. (2009): ”Frivilligpolitikker og samarbejde – midtvejsudgivelse i Udviklingsprojekt for samarbejde mellem frivillige sociale organisationer og kommuner”. Center for frivilligt socialt arbejde.

Tallene siger dog ikke noget om, hvor stor indflydelsen har været. Kommunerne havde derfor mulighed for mere beskrivende at uddybe, hvilke aktører der har spillet en afgørende rolle i udarbejdelsen af frivilligpolitikken, og her fremhæves i overvejende grad enten de frivillige (foreninger, frivilligcenter o.l.) eller kommunen (administration/forvaltning, udvalg). Det kan vidne om, at nogle kommuner fastholder, at det er kommunens politik, mens andre overlader opgaven til de frivillige aktører.

Ser vi imidlertid på, hvem kommunerne angiver, har haft indflydelse, ud fra hvornår frivilligpolitikken er udarbejdet eller revideret, så kan tallene (tabel 26) godt indikere, at de frivillige sociale organisationer i 2010 oftere er blevet inddraget, end det var tilfældet for de frivilligpolitikker, der blev udarbejdet i 2007 eller tidligere.

Frivilligråd

Et frivilligråd er en samarbejdsplatform mellem kommune og frivillige organisationer. Et frivilligråd kan ligesom frivilligpolitikker være en måde at udmønte intentionerne med servicelovens § 18. Frivilligrådene betegnes vidt forskelligt rundt omkring og har helt forskellig historik og sammensætning, men overordnet set kan det defineres således:

*”Et frivilligråd er (...) forstået som et officielt, men ikke lovpligtigt samarbejdsorgan, der kan bestå af medlemmer fra de frivillige sociale foreninger alene eller af repræsentanter fra både foreninger og kommune. Der eksisterer ingen særlige retningslinjer for, hvordan et frivilligråd skal fungere eller være opbygget”.*⁶

Ifølge Årsrapport 2010 har over halvdelen af de medvirkende kommuner (55 %) nedsat et frivilligråd – det svarer til 42 kom-

TABEL 26

Indflydelse på frivilligpolitikken sammenholdt med årstallet for frivilligpolitikkens udarbejdelse eller revision

Procent / Antal	2010	2009	2008	2007 eller tidligere	Række total (Respondenter)
Socialforvaltningen	55%	67%	57%	89%	68%
	12	8	4	16	40
Andre forvaltninger	32%	42%	43%	28%	34%
	7	5	3	5	20
Socialudvalget	82%	67%	71%	100%	83%
	18	8	5	18	49
Andre udvalg	32%	42%	29%	11%	27%
	7	5	2	2	16
Frivilligcenter	41%	67%	43%	28%	42%
	9	8	3	5	25
Frivillige sociale foreninger/organisationer	82%	67%	57%	67%	71%
	18	8	4	12	42
Andre frivillige organisationer (Idræt, kultur m.m.)	9%	0%	14%	6%	7%
	2	0	1	1	4
Andre	36%	58%	29%	6%	31%
	8	7	2	1	18
Kolonne total (Respondenter)	37%	20%	12%	31%	-
	22	12	7	18	

⁶ Frivilligrådet (2009): ”At følge et godt Råd – Inspiration fra en case-undersøgelse af frivilligrådernes arbejde i fire kommuner.”

muner. I 2009 var der frivilligråd i 39 kommuner og i 2008 i 30 kommuner. Der er således tale om en mindre stigning.⁷

De frivillige sociale organisationer er repræsenteret i alle frivilligrådene, og i knap hver tredje er andre frivillige organisationer også repræsenteret. I knap halvdelen af frivilligrådene sidder ansatte fra kommunen – der er sandsynligvis tale om en frivilligkonsulent, en kontaktperson vedr. § 18- midlerne eller en ansat med tilsvarende opgaver. Kommunalpolitikere/udvalgsmedlemmer er repræsenteret i en tredjedel af frivilligrådene. I enkelte frivilligråd sidder også repræsentanter fra fx handicap-, ældre- eller integrationsrådene (nævnt under 'andre'), mens private aktører kun forekommer i ét frivilligråd. I forhold til 2009 er der ingen ændringer i sammensætningen.

Sammensætningen af frivilligrådet hænger på sin vis også sammen med den funktion, det har. Vi ved fra tidligere undersøgelser, at frivilligrådene har forskellige roller⁸, og i Årsrapport 2010 har vi spurgt ind til, hvilken funktion frivilligrådet har i kommunerne.

TABEL 27

Repræsentanter i frivilligrådet /samarbejdsforummet (flere kryds)

	Procent
Frivillige sociale organisationer	100
Andre frivillige organisationer	29
Kommunalt ansatte	45
Kommunalpolitikere/udvalgsmedlemmer	33
Private aktører	2
Andre	19
Total	229

I knap to-tredjedel af kommunerne (60 %) fungerer frivilligrådet som hørings- eller indstillingspart i forbindelse med § 18 ansøgningerne – en meget konkret funktion. På det mere abstrakte plan fungerer frivilligrådet i et tilsvarende antal kommuner (60 %) som en slags interessevaretager eller "vagthund" for det frivillige område. Det er interessant, at det er kommunerne, der giver dette svar, fordi det er en (selv)forståelse, der igennem tiderne primært har været udtrykt blandt de frivillige organisationer. Det kan dog tolkes som et udtryk for, at der i kommunerne er en god forståelse for og opmærksomhed på de principper og motiver, frivilligheden ofte er drevet af.

57 % af frivilligrådene fungerer som høringspartner generelt, og i knap halvdelen af kommunerne (48 %) har frivilligrådet en mere udpræget servicefunktion, fx at det tilbyder rådgivning og vejledning, afholder kurser mv. Endelig svarer langt de fleste kommuner (86 %), at frivilligrådet har den funktion, at den er brobygger mellem kommunen og foreningslivet – hvilket måske generelt kan siges at være en samlebetegnelse for den overordnede funktion og formål med konstruktionen 'frivilligråd'.

TABEL 28

Frivilligrådets/samarbejdsforummets funktion(er) (flere kryds)

	Procent
Indstilling/høringspart ifm. § 18 ansøgninger	60
Høringspartner generelt	57
Brobygger mellem kommunen og de frivillige	86
Foreningsservice (fx giver råd, vejledning, holder kurser mv.)	48
Interessevaretager/"vagthund" for de frivillige organisationer	60
Klageinstans for afgørelser vedr. det frivillige arbejde	2
Projektudvikler	24
Andet	12
Total	348

⁷ Det faktiske tal er sandsynligvis lidt større, idet ikke alle respondenter har svaret på spørgsmålet. Der er således 77 svar – heraf 42 'ja', 32 'nej' og 3 'ved ikke'.

⁸ Bl.a. Frivilligrådet (2009): "At følge et godt råd – Inspiration fra en case-undersøgelse af frivilligrådernes arbejde i fire kommuner".

2. KOMMUNERNE SYNLIGGØR DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

Ud over at skabe de netop beskrevne rammer for det frivillige sociale arbejde er kommunerne i stort omfang også med til at synliggøre de frivillige organisationer lokalt. I Årsrapport 2010 har vi blandt andet spurgt til to medier: Hjemmeside og foreningsoversigt.

Et stort antal kommuner (84 %) beskriver det frivillige arbejde på kommunens hjemmeside. I 70 % af kommunerne ligger beskrivelsen på en underside på den kommunale hjemmeside, mens det frivillige arbejde i 14 % af kommunerne har en *selvstændig* hjemmeside med eget domænenavn. Det er langt overvejende ansatte i kommunen, der driver hjemmesiden, men i godt hver tiende kommune (11 %) er det frivillige, der har denne opgave. Bag tallene ligger en lille uklarhed, idet hjemmesiden i nogle kommuner drives af det lokale frivilligcenter – men i det store hele er det typisk de kommunale forvaltninger, der driver hjemmesiderne.

Vi har som nævnt også spurgt kommunerne, om de har en offentlig tilgængelig oversigt over foreningerne i kommunen – det kan være i form af en social vejviser, foreningsvejviser, foreningsoversigt eller lignende.⁹ 63 % af de kommuner, der har besvaret spørgsmålet, svarer bekræftende, hvilket er

lig med 49 ud af 78 kommuner. I § 18 redegørelsen for 2009 var det faktiske antal 42 (svarende til 52 %), så tallene kan indikere, at flere kommuner har en foreningsoversigt end tidligere.¹⁰

I Årsrapport 2010 har vi også spurgt til, hvem der indgår i oversigten – er det kun sociale organisationer, eller findes der andre afgrænsninger? I knap halvdelen af kommunerne (49 %) er det udelukkende frivillige sociale organisationer, der medtages, mens der i knap hver tredje kommune (29 %) ikke er nogen begrænsning for, hvem der medtages i oversigten. I de resterende kommuner (22 %) er der andre former for afgrænsninger, fx kan oversigten være afgrænset til kun at medtage 'seniorforeninger', kultur- og fritidsforeninger eller foreninger, der har modtaget en bestemt slags støtte.

Ligesom det er tilfældet med hjemmesiden, er det også overvejende ansatte i kommunen, der står for at opdatere eller vedligeholde oversigten over organisationerne – hvilket sker i 53 % af kommunerne. Når man "googler" lokale vejvisere eller foreningsoversigter, kan man dog se, at det også i mange kommuner er de lokale frivilligcentre, der står for opgaven. Dette bekræftes også i denne undersøgelse, hvor det i 43 % af kommunerne er frivillige, herunder et frivilligcenter, der har opgaven.

⁹ Årsrapporten spørger således lidt bredere end de tidligere § 18-redegørelser, der specifikt har spurgt om kommunerne har en "Social Vejviser over lokale frivillige foreninger".

¹⁰ Årsrapporten har som nævnt dog ikke kun spurgt til en Social Vejviser – om det bredere spørgsmålsformulering afspejler sig i en større andel, er uvist.

3. SAMARBEJDET MED ORGANISATIONERNE

I dette afsnit ser vi nærmere på selve samarbejdsforholdet – hvad samarbejder kommunerne med de frivillige sociale organisationer om, nu og fremover, og hvad er kommunernes oplevelser af samarbejdet?

Et samarbejde kan have mange forskellige former og formaliseringsgrader – og det er ofte et spørgsmål om fortolkning eller historik, hvad man mener et samarbejde er. I Årsrapport 2010 har vi spurgt til kommunernes mere formaliserede samarbejdsaktiviteter med de frivillige sociale foreninger, ud fra faste kategorier. Af tabel 29 fremgår de kommunale samarbejdsaktiviteter.

De hyppigst nævnte samarbejdsaktiviteter er fælles arrangementer (70 %), vidensudveksling (58 %) og gensidige henvisninger (56 %). Det indikerer, at langt de fleste samarbejdsaktiviteter har en lidt ”lettere” karakter, forstået som at samarbejdet ikke er så omfattende eller udbygget – men ikke i betydningen, at det ikke er værdifuldt eller godt nok.

Samarbejdsaktiviteter, som omfangs- og ressourcemæssigt sandsynligvis fylder mere både hos kommunerne og foreningerne, er ’fælles projekter’ og ’opgavebaserede partnerskaber’. De nævnes af hhv. 41 % og 24 % af kommunerne. Partnerskaber er således steget betydeligt siden 2009, hvor 9 % af kommu-

TABEL 29

Kommunernes formaliserede samarbejdsaktiviteter med frivillige sociale organisationer (flere kryds)

	Procent
Gensidige henvisninger	56
Fælles arrangementer	70
Vidensudveksling	58
Fælles projekter	41
Inddragelse i kommunens politikudvikling	38
Opgavebaserede partnerskaber	24
Driftsoverenskomster	21
Andet	17
Total	325

nerne havde partnerskabsaftaler med frivillige¹¹. Det kan tyde på, at der i højere grad tænkes i mere forpligtende og formaliserede samarbejdsaktiviteter i kommunerne. Det fremgår også delvist af spørgsmålet om driftsoverenskomster, som godt hver femte kommune (21 %) har – en stigning fra 15 % i 2009.

Endelig nævner 38 % af kommunerne, at de frivillige sociale organisationer og foreninger inddrages i den kommunale politikudvikling. Denne samarbejdsform er sandsynligvis under udvikling, som det fremgår af afsnittet om målsætninger nedenfor.

Tilfredshed og værdiskabelse

Igennem mange år har kommuner samarbejdet med frivillige sociale organisationer og foreninger. Samarbejdet er opstået af interesse og behov – ofte ansporet af incitamenter i lovgivning og støttestrukturer. I lige så mange år er samarbejdet blevet studeret, ofte med fokus på dets muligheder og begrænsninger. Årsrapport 2010 ser også på dette forhold, men har i tillæg valgt at gå lige på og spørge kommunerne, hvor tilfredse de er med samarbejdet.

Kommunerne er i stor udstrækning tilfredse med samarbejdet med de frivillige sociale organisationer. Lidt under halvdelen (43 %) er særdeles tilfredse, mens over halvdelen (52 %) er overvejende tilfredse. Kun tre kommuner udtrykker, at det hverken er godt eller skidt. Tilfredsheden kommer blandt andet til udtryk således:

”Som medlem af WHO Healthy Cities Network siden 1987 har Horsens Kommune prioriteret samarbejdet med den frivillige verden. Fra den spæde start med samarbejde om bæredygtige lokalsamfund, over den sociale indsats overfor sårbare grupper, til udvidet samarbejde på ældreområdet og i de senere år også den sundhedsfremmende indsats. Det har udviklet sig, fordi potentialet er så stort, vi kan nå mere, flere, og bedre!”

”...hovedsageligt er der meget stor tilfredshed med det frivillige sociale arbejde i kommunen. De frivillige og frivillighuset bliver i hvert tilfælde ofte rost i medierne af de kommunale ansatte”.

¹¹ § 18-redegørelsen 2009. „Det kommunale samarbejde med frivillige sociale foreninger. En kvantitativ analyse af kommunernes fordeling af § 18-midler”. Udarbejdet af Ankestyrelsen for Socialministeriet 2010.

Der er selvfølgelig nuancer bag tilfredsheden, som blandt andet handler om de rammer, samarbejdet kan udfolde sig inden for:

”Svært spørgsmål - vi har et meget positivt samarbejde med foreningerne, og i flere foreninger er der fuld gang i aktiviteter og udvikling. Mange foreninger synes dog at køre med knappe frivillige ressourcer til at udvikle. Vi kunne ønske os, at foreningerne var mere offensive på ideer til konkrete samarbejder og udvikling. Kommunens udviklingspulje...bliver ikke ansøgt”.

”I 2010 har økonomien generelt gjort det vanskeligt at sætte nye ting i gang”.

Tilfredsheden med samarbejdet er dog som det fremgår høj – og holdningen til det frivillige sociale arbejde er yderst positiv. 94 % af svarpersonerne mener, at det frivillige sociale arbejde skaber en øget velfærd eller værdi for kommunens borgere: 51 % svarer ’i meget høj grad’, 43 % ’i høj grad’. Nedenstående citater kan siges at udtrykke styrken i det frivillige sociale arbejde, når det er bedst.

”Den frivillige verden kan noget det offentlige ikke kan: Både i form af at udvise en medmenneskelig omsorg, men også vise nye innovative veje for den sociale og sundhedsfremmende indsats...”

”Det frivillige sociale arbejde skaber mange gode aktiviteter og sammenhænge, der giver mennesker et indhold i deres tilværelse - et indhold der igen skygger for de sygdomme, den ensomhed, de personlige problemstillinger, der ellers ville have fyldt meget / mest. Livsindhold, socialt samvær med andre mennesker, forebyggelse af ensomhed, at kunne hjælpe andre, at få værdi i forhold til andre, at kunne deltage med det man kan, at få netværk med andre frivillige og en stor (større) bekendtskabskreds - er faktorer - der giver god lokal sammenhængskraft og giver den enkelte bedre livsbetingelser, samtidig med at man hjælper andre der har brug for det”.

Citaterne afspejler også ”mangfoldigheden” i værdien af frivilligheden – at frivilligheden både er noget, der kommer andre til gode, men også har en værdi for den enkelte aktive selv. Værdien kan således siges at være både eksternt orienteret – mod at skabe en virkning, resultat eller nytte for fx sårbare mennesker – og internt orienteret mod at skabe social sammenhængskraft, demokratisk sindelag mv. Det

frivillige sociale arbejde repræsenterer begge værdiorienteringer, mens der igennem tiderne har været en forskellig vægtning imellem de to.

Samarbejdes forudsætninger og udfordringer

Et væsentligt spørgsmål er altid, hvad der skal til for at et samarbejde fungerer godt – og omvendt hvad der hindrer et godt samarbejde. Kommunerne har givet mange bud på dette, og for langt de flestes vedkommende handler det om helt grundlæggende værdier – der også gør sig gældende i andre sammenhænge, hvor mennesker mødes og samarbejder. Forudsætninger, der går igen i besvarelserne, er værdier som respekt, ligeværdighed, accept, tillid, dialog og åbenhed. Ligeledes nævnes som en vigtig forudsætning at have kendskab til hinanden og en klar forventnings- og rolleafstemning. I vis forstand er svarene ikke usædvanlige, men de er vigtige, for de udtrykker, at de ansatte er opmærksomme på, hvad der skal til for at få et godt samarbejde.

Omvendt nævnes det som hindringer for samarbejdet, når ovenstående ikke er til stede.

Ud over de mere værdibetonede forudsætninger giver kommunerne også bud på mere praktiske eller konkrete forudsætninger. Blandt andet:

”...at der er formuleret et konkret formål, delmål og succeskriterier for, hvad samarbejdet skal bestå i. Såvel politisk, administrativt samt de frivillige sociale organisationer skal tilslutte sig de fælles mål”.

”Penge!”

”Ansæt en frivilligkoordinator til at hjælpe og vejlede”.

Målsætning om styrket samarbejde

Som det var tilfældet i 2009 søger en stor andel af kommunerne i 2010 at styrke og udvikle samarbejdet med de frivillige sociale organisationer. I 2009 svarede 70 % af kommunerne bekræftende på dette spørgsmål¹² – i 2010 var det 73 %.

Tabel 30 viser, hvilke former for udvikling eller styrkelse af samarbejdet der er tale om – og kommunernes svar i henholdsvis 2009 og 2010.

¹² § 18-redegørelsen 2009, „Det kommunale samarbejde med frivillige sociale foreninger. En kvantitativ analyse af kommunernes fordeling af § 18-midler“. Udarbejdet af Ankestyrelsen for Socialministeriet 2010.

TABEL 30

Former for samarbejde (procent) (flere kryds)

	2010	2009
Direkte inddragelse af foreningernes kompetencer som supplement til løsning af sociale opgaver	64	49
Udvikling af den organisatoriske forankring af det frivillige sociale arbejde (fx frivilligcenter)	55	52
Inddrage foreningerne i udvikling af kommunens overordnede politikker (fx ældreområdet, handicapområdet)	55	54
Inddrage foreningerne som en direkte del af arbejdet under en eller flere af kommunens forvaltninger	45	38
Udvikling af strategi for socialt iværksætteri	16	11
Udvikling af samarbejdet mellem foreninger, private virksomheder og kommunen	47	42
Overdragelse af kommunale opgaver til frivillige organisationer og foreninger	15	-
Samarbejde med landsdækkende organisationer, der ikke er repræsenteret i kommunen	7	15
Andet	15	23

Fra 2009 til 2010 er der ændringer særligt på to områder. For det første er der en markant stigning på det målsætningsmæssige område, der handler om direkte inddragelse af organisationernes kompetencer som supplement til løsning af sociale opgaver – her er der en stigning fra 49 % i 2009 til 64 % i 2010.

Det kan tyde på, at kommunerne er blevet bevidste om organisationerne som et supplement til den kommunale opgaveløsning – at der heri ligger et potentiale. Dette er blandt andet blevet udtrykt i Netværk for kommunale konsulenter¹³, hvor flere af deltagerne har fortalt, at de er blevet inviteret over i andre af kommunens forvaltninger for at fortælle om muligheder for samarbejde og inddragelse af de frivillige. Spørgsmålet om kommunernes målsætninger om at inddrage organisationerne, som en direkte del af arbejdet under en eller flere af kommunens forvaltninger, ligger formodentlig inden for samme tema. I dette spørgsmål er der også tale om en stigning, fra 38 % i 2009 til 45 % i 2010.

For det andet er der sket en markant ændring i andelen af kommuner, der strategisk samarbejder med landsdækkende organisationer, der ikke er repræsenteret i kommunen. Der

er dog ikke tale om en fremgang – men tilbagegang – og selv om det ikke er høje tal, er der alligevel sket en halvering fra 15 % i 2009 til 7 % i 2010. Der er ikke en entydig forklaring på ændringen. Er den et udtryk for, at kommunerne ønsker at styrke samarbejdet med det lokale foreningsliv – hvilket er positivt efter en årrække, hvor kommuner til tider er blevet kritiseret for ikke at anerkende og have nok tiltro til de lokale organisationers formåen? Eller skyldes nedgangen måske afslutning af kampagner, hvor landsdækkende organisationer har samarbejdet med kommuner som fx projektet Gå i Gang?

I 2010 har vi inkluderet en ny svarkategori i forhold til tidligere redegørelser. I tråd med de tendenser eller visioner, der rundt om eksisterer om det frivillige sociale arbejdes potentiale, har vi spurgt kommunerne, hvorvidt de har strategiske målsætninger om at overdrage kommunale opgaver til frivillige sociale organisationer. Det svarer 7 % af kommunerne bekræftende på. Umiddelbart ser det således ikke ud til, at det er den vej, kommunerne ønsker at udviklingen skal ske – om det er tilfældet, bliver interessant at følge i de fremtidige årsrapporter.

Lokale frivilligcentre – en særlig samarbejdspartner

Lige siden oprettelsen af de første frivilligcentre (tidligere kaldet frivillighedsformidlinger) i slutningen af 1980'erne har der været en tæt relation mellem kommunerne og frivillig-

¹³ Center for frivilligt socialt arbejde driver tre netværk for kommunale frivillighedskonsulenter – i hhv. region Midt- og Nordjylland, region Syddanmark og region Sjælland og Hovedstaden. Netværkene mødes både hver for sig og samlet cirka 4 gange årligt.

centrene. Overordnet er frivilligcentrene blevet betragtet, som bindeleddet mellem kommunen og den frivillige sociale verden¹⁴, og kommunerne har ofte været meget aktive partnere, både i etableringen og driften af frivilligcentre – blandt andet muliggjort af tidligere statslige projekter, såsom Modelprojekter i 7 kommuner (1994-95), oprettelse af § 115-midlerne i 1998 (senere § 18-midlerne) samt Udviklingspuljen til frivilligt socialt arbejde (2003-06).¹⁵

Senest har regeringen sammen med satspuljepartierne – netop for at sikre, at det frivillige arbejde bliver styrket og støttet lokalt – sikret støtte til økonomisk grundfinansiering af allerede etablerede frivilligcentre og mulighed for at søge økonomisk støtte til etablering af nye frivilligcentre.

Relationen og samarbejdet anno 2010 bærer også præg af en tæt kontaktflade. Ifølge Frivilligcentre og Selvhjælp Danmarks oversigt er der 54 frivilligcentre i landet, som er fordelt på et lidt mindre antal kommuner, idet der nogle steder findes 2 eller flere centre. Årsrapport 2010 viser, at over tre ud af fire kommuner (77 %) bruger frivilligcentret som indgang til de frivillige sociale foreninger, og mere end halvdelen (59 %) henviser ofte deres borgere til det lokale frivilligcenter.

Ud over dagligdags henvisninger samarbejder de to parter også om mere konkrete aktiviteter. Fx svarer 41 % af kommunerne, at frivilligcentret og kommunen ofte igangsætter fælles aktiviteter, og i 28 % af kommunerne beder de frivilligcentret om at igangsætte aktiviteter. I nogle kommuner (15 %) hverver frivilligcentret også frivillige for kommunens institutioner.

En del kommuner nævner herudover, at de yder økonomisk støtte til frivilligcentret eller stiller lokaler gratis til rådighed. Med den nye grundfinansieringspulje for etablerede frivilligcentre stilles der fremover andre krav.¹⁶

---

14 Hansen m.fl. (2001): "Frivillighedsformidlinger i Danmark". CASA

15 Se bl.a. de fire evalueringsrapporter af puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark, af Lars Skov Henriksen, Aalborg Universitet. Fx 2. delrapport: "Udviklingsmål for og selvevaluering af frivilligcentre", 2008.

16 Med ikrafttrædelsen af grundfinansieringspuljen for etablerede frivilligcentre fra 2011 (§ 15.13.28.90) ændres forholdene for frivilligcentre, hvilket kan have betydning for samarbejdet med kommunen. Blandt andet skal frivilligcentret være organiseret som en forening eller selvejende institution for at få tilskud og kommunen skal bidrage med mindst det samme beløb som statens tilskud – minimum 350.000 kr.

4. KOMMUNERNES EGNE RAMMER OG STØTTE-STRUKTURER

I interessen for kommunernes samspil med de frivillige sociale organisationer har fokus i undersøgelser, debatter, politikker mv. - i forhold til relationen kommune versus organisation - ofte været på den kommunalpolitiske interesse og på de (kommunal)politiske rammer. Men der er en række forhold, der sjældent har været opmærksomhed på, og det handler om de mere *interne* rammer og muligheder, kommunerne arbejder under – blandt andet om medarbejderressourcer og mulighederne for at samarbejde og vidensdele internt i kommunerne og mellem kommunerne.

Det interne forvaltningssamarbejde

Samarbejdet, kommunikationen og kendskabet *internt* i kommunerne mellem forvaltningerne er en faktor, der først i nyere tid er blevet fremhævet som værende betydningsfuld for samarbejdsrelationen mellem kommuner og frivillige organisationer.¹⁷ At det 'interne' samarbejde er vigtigt at have for øje har kommunesammenlægningerne i 2007 måske været medvirkende til at tydeliggøre – kommunerne er ikke alene blevet større geografisk og befolkningsmæssigt, de mange nye kolleger samt forvaltninger, der ikke er fysisk sammenlagte osv., har muligvis også betydet, at kendskabet til hinanden, til foreningerne, og til, hvem der er kontaktpersoner hvor, kan have været mangelfuldt.

I Årsrapport 2010 har vi derfor spurgt kommunerne om deres interne samarbejde. I 67 % af kommunerne samarbejdes der med andre forvaltninger om det frivillige sociale arbejde. Det er typisk med de forvaltninger, der har berøring med diverse sociale områder: Socialforvaltning, Sundhedsforvaltning, Kultur- og Fritidsforvaltning, forvaltninger for integration, børn/unge osv.

Blandt de kommuner, der har et internt samarbejde, er det i 40 % formaliseret ved, at der også er nedsat en arbejdsgruppe eller lignende på tværs af forvaltningerne. Der er dog flere kommuner, der bemærker, at arbejdet ikke er formaliseret i en arbejdsgruppe, men foregår ad hoc. Det bør dog også bemærkes, at det sociale område er så stort, at det også internt i én forvaltning kan være komplekst.

---

17 Det er særligt erfaringerne fra Udviklingsprojekt for samarbejde mellem frivillige sociale organisationer og kommuner (2007-2011). Se Gotthardsen, Dorte N. (2009): "Frivilligpolitikker og samarbejde – midtvejsudgivelse i Udviklingsprojekt for samarbejde mellem frivillige sociale organisationer og kommuner". Center for frivilligt socialt arbejde.

Samarbejdet med andre kommuner

Hver tredje kommune samarbejder med andre kommuner om det frivillige sociale arbejde.¹⁸ Samarbejdet handler typisk om at udveksle viden og erfaringer, og ofte foregår det i netværksgrupper o.l.

Samarbejdet kan imidlertid også være meget konkret som i Nordsjælland, hvor 8 kommuner (Hillerød, Helsingør, Allerød, Fredensborg, Halsnæs, Gribskov, Frederikssund, Hørsholm) har indgået en fælleskommunal aftale om en fælles '§ 18 pulje'. Hver kommune betaler 1 krone pr. indbygger, og den samlede pulje bliver ca. 350.000 kr. om året til fordeling til det frivillige sociale arbejde, som kommunerne foretager i fællesskab.

Medarbejderressourcer og opgaver

Et andet forhold, der har betydning for de muligheder, kommunerne har for at drive og udvikle et samarbejde med de frivillige sociale organisationer, er de medarbejderressourcer, der afsættes til at varetage opgaven. Undersøgelsen tyder på, at det frivillige sociale arbejde er prioriteret rundt om i kommunerne – det viser de foregående afsnit også – men om der er ressourcer nok, er et åbent spørgsmål, når vi ser på, hvor mange fuldtidsstillinger kommunerne afsætter.

Vi har spurgt kommunerne, hvor mange medarbejdere de vil anslå, at kommunen har ansat til at arbejde med det frivil-

lige sociale område - omregnet til fuldtidsstillinger. Blandt de 72 kommuner, der besvarede spørgsmålet, har 41 under 1 fuldtidsstilling til det frivillige sociale arbejde (57 %). 21 kommuner (29 %) har mellem 1 og 3 fuldtidsstillinger, 5 kommuner (7 %) har mellem 3 og 5 fuldtidsstillinger, 3 kommuner (4 %) har mellem 5 og 7 fuldtidsstillinger, mens 2 kommuner (3 %) har mere end 7 fuldtidsstillinger.

Det højst angivne tal er 20 stillinger, som skiller sig markant ud fra de andre, men det kunne fx være en større by som Aarhus, hvor kommunen har ansat 13 frivilligkoordinatorer til at hjælpe med at formidle frivilligt arbejde og understøtte den frivillige indsats på kommunens 37 lokalcentre.

I alt er der godt 100 fuldtidsstillinger i de 72 kommuner, der har besvaret spørgsmålet – i gennemsnit således 1,4 fuldtidsstilling pr. kommune.

Fra blandt andet det ovenfor omtalte netværk for kommunale konsulenter har vi erfaret, at frivilligkonsulenter eller medarbejdere med kontakt til det frivillige sociale arbejde løser mange forskelligartede opgaver – alt fra håndtering af § 18-ansøgninger til samarbejds- og udviklingsprojekter med de frivillige sociale organisationer. Mange kommuner tilbyder dog også at støtte og vejlede de lokale frivillige organisationer – ofte sker det i regi af det lokale frivilligcenter, men også frivilligkonsulenterne på de kommunale forvaltninger

TABEL 31

Antal fuldtidsstillinger i kommunerne (kun ét kryds)

Fuldtidsstillinger	Procent
Under 1	57
1 – 2,99	29
3 – 4,99	7
5 – 6,99	4
Over 7	3
Total	100

TABEL 32

Kommunalt ansattes bistand til foreningerne og/eller de frivillige (flere kryds)

	Procent
Rådgivning/vejledning (fx om økonomi, vedtægter, opstart af projekter, rekruttering af frivillige)	70
Kurser	29
Hjælp til at synliggøre/oplyse om det frivillige sociale arbejde	73
Andet	33
Total	205

¹⁸ Kommunerne samarbejder dog også med andre eksterne parter end andre kommuner om det frivillige sociale arbejde: Lidt over hver fjerde kommune (29 %) har et sådant samarbejde, fx med private konsulentfirmaer, Center for frivilligt socialt arbejde og med paraplyorganisationer både inden for og uden for det frivillige sociale område.

yder forskellig former for bistand, hvilke kan ses i tabel 32. Mange kommuner synliggør og oplyser mere overordnet om det frivillige sociale arbejde, hvilket vi blandt andet beskrev i afsnittet om hjemmesider og foreningsoversigter. Men de bistår også de enkelte organisationer med at synliggøre og oplyse om deres arbejde. Knap tre ud af fire kommuner har dette tilbud. En af kommunerne beskriver det således:

”Kommunens frivilligkontaktperson stiller op sammen med Frivilligcenteret vedrørende information og prøver at synliggøre det frivillige arbejde, holder dialogmøder m.v. Kommunens jobcenter og socialforvaltning deler pjecer ud med frivillige tilbud og orienterer om projekter fx Projekt Frivillig for de unge på ungdomsuddannelserne”.

Der er endvidere en stor andel af kommunerne (70 %), der rådgiver og vejleder de lokale foreninger. Det drejer sig dog ofte om råd i forbindelse med § 18 ansøgninger, men der er også kommuner, der i 2010 har rådgivet mere generelt om fx fundraising gennem fonde. Endelig tilbyder lidt over hver fjerde kommune kurser til organisationerne og de frivillige.

5. KOMMUNAL FRIVILLIGHED

I kølvandet på den sympati og opmærksomhed, der igennem de seneste årtier har været på den frivillige (sociale) indsats, er fulgt en stigende interesse for at inkorporere frivilligheden i andre sammenhænge end i frivillige organisationer og foreninger – hvor det ifølge forskningen langt overvejende tidligere har fundet sted.¹⁹ Både private virksomheder og kommuner er i dag arenaer for frivilligt arbejde, og især kommunerne har været initiativtagere til at igangsætte og organisere frivillige aktiviteter i egne institutioner. Dvs. hvor de frivillige er tilknyttet kommunen og ikke en frivillig organisation – hvad vi kalder for ’kommunal frivillighed’.

I Årsrapport 2010 har vi spurgt kommunerne, om de inddrager egne frivillige i kommunale aktiviteter, og det svarer cirka to ud af fem bekræftende på.²⁰ I knap en tredjedel af kommunerne er det en stående indsats, mens det i godt hver tiende er en indsats, der kun finder sted engang imellem og af begrænset varighed – fx i forbindelse med et loppemarked i et udsat boligområde eller en skraldeindsamlingsdag.

Kommunal frivillighed finder langt overvejende sted inden for ældreområdet, eksempelvis på plejehjem, dagcentre, aktivitetscentre osv. – hele 90 % af de kommuner, der har egne frivillige, har afgivet dette svar. Over halvdelen (52 %) inddrager frivillige på bosteder mv. for udsatte mennesker, knap

TABEL 33

Kommunens inddragelse af egne frivillige i kommunale aktiviteter (kun ét kryds)

	Procent
Ja, løbende	29
Ja, men kun af begrænset varighed (fx en dag for skraldeindsamling, loppemarkeder i udsatte boligområder osv.)	12
Nej	41
Ved ikke	17
Total	100

19 Fx viste Frivillighedsundersøgelsen, at 82 % af de frivillige arbejder i den frivillige sektor. Se Koch Nielsen m.fl. (2005): ”Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark”. Socialforskningsinstituttet, København.

20 Fraregnet er frivillige i bruger-/forældrebestyrelser, råd og lignende.

hver tredje kommune inddrager frivillige på handicapinstitutioner og knap hver fjerde på institutioner eller klubber for udsatte børn og unge.

En kommune beskriver det således:

”Kommunens omsorgscentre har i flere år brugt faste frivillige til at hjælpe med sociale aktiviteter for beboere og dagbrugere. Som chauffør til udflugter og til at holde kor eller kortaftener og lignende aktiviteter med socialt sigte. De inddrager ikke de frivillige i egentlige plejeopgaver”.

Hvordan tegner fremtiden sig for kommunal frivillighed? Blandt de kommuner, der ikke i 2010 organiserede egne frivillige, overvejer knap hver fjerde at gøre det fremover. De kommuner, der i dag har kommunale frivillige, ønsker det også fremover, så der er ikke umiddelbart tegn på, at kommunal frivillighed er på retur.

En af kommunerne bragte den kommunale frivillighed til torvs i følgende citat:

”Der arbejdes i 2011 videre med en strategi på frivillighedsområdet. Strategien skal bl.a. tage tråden op fra projekt Kommunen og Civilsamfundet, som har til formål at invitere flere frivillige ind på de kommunale virksomheder såsom i daginstitutioner og på plejehjem. Formålet er at tilbyde frivillige mulighed for at øge antallet af de aktiviteter, som tilbydes brugerne og dermed at øge kvaliteten af indsatsen og yde et vigtigt supplement til den kommunale indsats”.

TABEL 34

Områder hvor kommunen inddrager egne frivillige (flere kryds)

	Procent
Ældreinstitutioner (plejehjem, dagcentre o.l.)	90
Handicapinstitutioner (bosteder, plejehjem o.l.)	32
Bosteder, krisecentre o.l. for udsatte mennesker	52
Institutioner, klubber o.l. for udsatte børn og unge	23
Kulturelle institutioner (biblioteker, museer o.l.)	45
Skoler	19
Børnehaver/vuggestuer	19
Ved ikke	6
Andre	19
Total	306

5

BIBLIOGRAFI.

DANSKE

PUBLIKATIONER 2010

KAPITEL 5

BIBLIOGRAFI. DANSKE PUBLIKATIONER 2010

Dette kapitel præsenterer danske publikationer udgivet i 2010. I bibliografien indgår publicerede bøger, undersøgelser og rapporter – overordnet set om emner i relation til det frivillige (sociale) arbejde, men afgrænset til de emner Årsrapport 2010 beskæftiger sig med. Hvor det synes relevant, er derfor medtaget andre former for udgivelser fx håndbøger, strategioplæg, temahæfter o.l. Tillige er medtaget engelsksprogede publikationer, der (også) omhandler danske forhold eller er udgivet af danske forfattere.

For overskuelighedens skyld er publikationerne samlet i hovedafsnit alt efter, hvilket felt de beskæftiger sig med: 1) samfundsforhold generelt; 2) organisationsforhold; 3) kommune-/virksomhedsforhold; 4) frivillige eller medborgere. De engelsksprogede publikationer er samlet i sidste afsnit.

1. SAMFUNDSFORHOLD

Danmark 2020 – Viden > vækst > velstand > velfærd.

Regeringen. Statsministeriet, 2010. ISBN: Trykt publikation: 978-87-92480-47-7. Elektronisk publikation: 978-87-92480-48-4

Note: I Regeringens arbejdsprogram "Danmark 2020" sætter regeringen 10 langsigtede mål for Danmark. Det overordnede mål er, at Danmark skal være blandt de 10 rigeste lande i verden i 2020. Arbejdsprogrammet indeholder en lang række initiativer, som skal opfylde målene. Et af målene i arbejdsprogrammet er at styrke inddragelse af civilsamfundet og frivillige organisationer i det sociale arbejde – blandt andet ved at udarbejde en strategi for systematisk inddragelse af civilsamfundet og kvalificerede frivillige organisationer i arbejdet med socialt udsatte personer og familier. Strategien skal blandt andet identificere områder, hvor brug af frivillige og private kan styrke den sociale indsats.

De frivillige organisationer i velfærdssamfundet - medspillere, modspillere eller er vi bare lige glade?

Redigeret af Mette Hjære og Louise Rasmussen. Temahæfte, april 2010. Center for frivilligt socialt arbejde, 2010.

Note: I 4 artikler samler hæftet op på debatterne fra Center for frivilligt socialt arbejdes Decemberkonference 2009. Læseren præsenteres for diskussioner om civilsamfundet og de frivillige organisationers roller og udfordringer i velfærdssamfundet

Et stærkt velfærdssamfund skal skabes sammen med borgerne! Reformoplæg fra Frivilligrådet.

Frivilligrådet, 2010. ISBN 978-87-993095-2-8 (trykt udgave), ISBN 978-87-993095-3-5 (elektronisk udgave).

Note: Reformoplægget fremlægger Frivilligrådets 5 politiske anbefalinger og 24 forslag til initiativer. Oplægget indeholder blandt andet forslag om ændrede dagpeneregler og mere åbenhed for frivilligt arbejde i kommunerne samt medborgerskab på skoleskemaet.

National civilsamfundsstrategi: En styrket inddragelse af civilsamfundet og frivillige organisationer i den sociale indsats.

Regeringen. Socialministeriet, 2010. ISBN-13: 978-87-92480-82-8.

Note: Med en civilsamfundsstrategi vil regeringen fremme aktivt medborgerskab og systematisk inddrage civilsamfundet og frivillige organisationer i arbejdet med socialt udsatte personer og familier.

Rapport og anbefalinger fra udvalget om omlægning af statslige tilskud til frivillige sociale organisationer.

Indenrigs- og Socialministeriet, 2010.

Note: Det daværende Indenrigs- og Socialministeriet nedsatte et udvalg, som gennem analyser har udarbejdet en række anbefalinger til et nyt tilskudssystem. I rapporten foreslår udvalget en række tiltag, som skal give organisationer, der modtager bevillinger fra de puljer, som udvalgsarbejdet har omhandlet, langt større sikkerhed i forhold til bevillingerne, herunder bedre muligheder for at opnå faste driftsbevillinger og større klarhed og enkelthed i de krav, som knytter sig til bevillingerne.

Simonsen, Palle. Medforfatter Trine Munk Petersen.

Gemt – eller glemt: alle har ret til at være med: En bog med Palle Simonsen om 40 års socialpolitik og indsatsen for samfundets udsatte.

Frydenlund, 2010. ISBN-13: 978-87-7887-810-6.

Velfærdens iværksættere – en dansk strategi for socialt iværksætteri.

Mandag Morgen A/S, 2010. ISBN: 987-87-90275-78-5

Note: Den danske strategi for socialt iværksætteri skal bane vej for flere, mere effektive og mere innovative sociale iværksættere, der udtænker innovative løsninger på velfærdssamfundets udfordringer. De sociale iværksættere kombinerer det offentliges opgavefokus, det privates organiseringsform og civilsamfundets sociale engagement. Strategien er udarbejdet på baggrund af projektet Velfærdens iværksættere, hvor 70 dedikerede repræsentanter for områdets vigtigste interessenter: Sociale iværksættere, virksomheder, organisationer,

fonde, uddannelser, kommuner, regioner og statslige myndigheder, har analyseret og diskuteret perspektiverne for socialt iværksætteri og en strategisk indsats på området i Danmark. Taskforcen er oprettet i regi af Innovationsrådet og på initiativ af Mandag Morgen i samarbejde med Erhvervs- og Byggestyrelsen, Region Syddanmark, Dansk Erhverv, FDB, Center for Socialøkonomi og Center for Socialt Entreprenørskab på RUC.

Østergaard Andersen, Lone.

Integration i folkeskolen gennem frivilligt arbejde og medborgerskab - en analyse af foreningen ”Brug Folkeskolen”.

Serie: Projekt- & Karrierevejledningens rapportserie, nr. 277 Speciale, Danmarks Pædagogiske Universitet. Projekt- & Karrierevejledningen, Københavns Universitet, 2010. ISBN-13: 978-87-91536-08-3.

Aarup, Knud.

Frivillighedens velfærdssamfund. Frydenlund, 2010.

ISBN-13: 978-87-7887-870-0.

Note: I bogen præsenterer Knud Aarup, der er social- og arbejdsmarkedsdirektør i Randers Kommune, et spor skifte for velfærdssamfundet, som på flere måder adskiller sig fra det eksisterende. I bogen peger han blandt andet på, at der er brug for et langt større frivilligt engagement i det danske samfund og at vi fremover - som private samfundsborgere - i højere grad må påtage os en forpligtelse over for det fælles samfund. Endelig mener Knud Aarup, at vi skal bruge langt flere ressourcer på at hjælpe og støtte den dårligt stillede del af befolkningen – både hvad angår uddannelse, sundhed, arbejde, kultur og økonomi.

2. KOMMUNE- OG VIRKSOMHEDSFORHOLD

§ 18-redegørelsen 2009. Kommunernes perspektiver på § 18-støtten til frivillige sociale foreninger: En kvalitativ temaanalyse af udviklingstendenser i § 18-samarbejdet.

Socialministeriet, 2010. ISBN: 978-87-7546-177-6 (trykt), ISBN: 978-87-7546-178-3 (online).

§ 18-redegørelsen 2009. Det kommunale samarbejde med frivillige sociale foreninger: En kvantitativ analyse af kommunernes fordeling af § 18-midler.

Socialministeriet, 2010. ISBN: 978-87-7546-179-0 (trykt), ISBN: 978-87-7546-180-6 (online)

4 vigtige parløb – om hvordan kommuner og foreninger styrker hinanden.

Redigeret af Anders Klebak .. [et al.]. DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, 2010 (magasin).

DUF Fokus – Foreningsvilkår i kommunerne.

Redigeret af Arne Simonsen og Charlotte Geckler. DUF – Dansk Ungdoms fællesråd, 2010. (magasin).

Note: DUF har undersøgt 2.000 foreningers forhold i samtlige kommuner. Kortlægningen af børne- og ungdomsforeningernes vilkår er den mest omfattende i ti år. Undersøgelsen er aktuel, fordi folkeoplysningsloven – og dermed kommunernes støtte til foreningslivet – skal revideres. Magasinet DUF Fokus sætter foreningernes forhold og fremtid under lup.

Hvorfor ikke – samarbejde mellem virksomheder og frivillige sociale organisationer.

Inspirationshæfte. Frivilligcenter Århus. [u.å.]

Note: Hæftet beskriver en række lokale samarbejder - om corporate volunteering - mellem virksomheder og mindre lokale foreninger i Århus – herunder de involverede parter udbytte af dette samarbejde. Derudover samler inspirationshæftet op på erfaringer med denne type samarbejde fra undersøgelser, artikler, personlige møder og en konference som Frivilligcenter Århus har afholdt om emnet i 2009.

Rapport fra arbejdsgruppen om sammenhængende kommunale frivilligpolitikker: analyse og anbefalinger om samarbejde mellem kommuner, frivillige organisationer og erhvervslivet om løsning af sociale udfordringer.

Socialministeriet, 2010.

Note: En arbejdsgruppe under Socialministeriet har haft til opgave at udarbejde en rapport, der analyserer og giver anbefalinger til, hvordan der kan udvikles sammenhængende frivilligpolitikker i kommunerne, herunder hvordan samarbejdet med den frivillige sektor og erhvervslivet kan styrkes. Analysen har særlig fokus på de forskellige interessenters roller, herunder de potentialer og de udfordringer, der er for udviklingen af et mere strategisk og helhedsorienteret samarbejde mellem frivillige organisationer, kommuner og erhvervsliv

3. ORGANISATIONSFORHOLD

Blyme, Erik [et al.].

Frivillig leder: Ledelse i danske soldaterforeninger: hæren bag hæren.

Handelshøjskolens Forlag, 2010. ISBN-13: 978-87-629-0371-5.

Note: Frivillig ledelse af frivillige er i denne fremstilling illustreret ved ledelse i soldaterforeningsbevægelsen. Forfatterne er både soldater og ledere af soldaterforeninger både på lokalt plan, regionalt plan og landsplan. Forfatterne øser af deres erfaringer og giver et billede af ledelsesproblematik i frivillige foreninger i Danmark, her illustreret ved soldaterforeninger.

Bundgård, Vibeke .. [et al.].

Kursushåndbog: Om planlægning af kurser i egen organisation – trin for trin.

Center for frivilligt socialt arbejde, 2010. ISBN-13: 978-87-90440-29-9.

Note: En opslagsbog til dig, der skal planlægge kurser for frivillige i din egen organisation. Bogen fokuserer på interne kurser og på de aktiviteter, der er forbundet med den praktiske kursus-planlægning og bogen hjælper dig trin-for-trin igennem kursusplanlægningens faser. Derudover får du råd, vejledning og inspiration til de opgaver, du typisk står overfor, når du skal planlægge et kursus.

Greve, Mogens.

Nøglen til succes. Få mere synlighed gennem effektiv markedsføring i lokalområdet.

Forlaget Udsigt, 2010. ISBN-13: 978-87-985281-3-5

Note: Bogen giver råd om, hvordan foreninger kan sikre sig større synlighed. Og selvom nogle eksempler handler om fodboldklubber og gymnastikforeninger, kan meget overføres til de ikke-idrætslige lokalforeninger.

Holmgaard Hansen, Susanne.

Politisk interessevaretagelse i non profit organisationer - tendenser på social- og sundhedsområdet.

Konsulentfirmaet Lobbyist, 2010.

Note: Undersøgelsen viser en række interessepolitiske tendenser i non-profit organisationer på social- og sundhedsområdet i 2010.

Ibsen, Bjarne og Carsten Hvid Larsen:

Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde? Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland.

Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, 2010. ISBN 978-87-90923-92-1

Opsamlet viden om indsamling.

Redigeret af Mette Holm og Robert Hinnerskov. (2. oplag) ISOBRO, 2010.

Note: Kompendium/ bog med samling af artikler med information, viden og rådgivning for indsamlingsorganisationer og andre foreninger, der beskæftiger sig med indsamling af midler. Indeholder blandt andet et afsnit om CSR – udfordringer og muligheder.

Thorkildsen, Linda.

Strategisk ledelse i en frivillig organisation.

AU-HIH, 2010. Hovedopgave DL.

Werlauff, Erik:

Bestyrelsens arbejde og ansvar: håndbog for bestyrelser i selskaber, foreninger, andelsvirksomheder, fonde, institutioner og menighedsråd.

Gjellerup, 2010. ISBN-13: 978-87-13-05018-5.

4. FRIVILLIG-/MEDBORGERFORHOLD

Berg, Ebbe.

Seniorfolk - der er brug for os.

Berg, 2010. ISBN-13: 978-87-993808-0-0.

Note: Bogen er baseret på 29 interviews med seniorer, som har engageret sig i et frivilligt arbejde, til gavn for andre og samfundet som helhed, og til glæde for sig selv. Bogen giver ideer til, hvorledes man kommer i gang og finder netop det frivillige arbejde, man har lyst til at engagere sig i.

DUF Fokus – Nydanskere i foreningslivet.

Redigeret af Arne Simonsen og Charlotte Geckler. DUF – Dansk Ungdoms fællesråd, 2010. (magasin).

Note: Nydanske unge lærer dansk, demokrati og samfundsengagement, når de er foreningsaktive. Men mange foreninger har svært ved at få Ali, Aisha og Ahmet med i fællesskabet. Magasinet DUF Fokus stiller skarpt på nydanskere i foreningslivet.

Hjemmehjælp – en håndbog for ældre og sundhedspolitiske frivillige.

Redigeret af Landsforeningen Ældre Sagen. Frivilligafdelingen. Ældre Sagen, 2010.

Jensen, Lene Møller.

Uden englevinger.

L & R Business, 2010. ISBN-13: 978-87-11-42881-8.

Note: Bogen er en samling portrætter af kendte og ukendte mennesker med den fælles baggrund, at de alle brænder for det frivillige arbejde.

Trafik: Håndbog for ældre og sundhedspolitiske frivillige.

Redigeret af Landsforeningen Ældre Sagen. Frivilligafdelingen. Ældre Sagen, 2010. (Pjece).

5. ENGELSKSPROGEDE UDGIVELSER

National Report - Denmark. Study on Volunteering in the European Union. Country Report Denmark.

GHK. 2010.

Note: I 2009 gennemførte EU Kommissionen en omfattende undersøgelse af frivilligheden i Europa. Det resulterede i udgivelse af en række rapporter med titlen "Study on Volunteering in Europe". Undersøgelsen muliggør for første gang, at vi kan sammenligne frivilligheden på tværs af landegrænserne i den Europæiske Union. "Study on Volunteering in Europe" består af en tværgående rapport og en rapport fra hvert enkelt EU medlemsland – herunder Danmark.

Ellis, Tania.

The New Pioneers. Sustainable business success through social innovation & entrepreneurship.

Wiley, 2010. ISBN: 978-0-470-74842-8

Note: The New Pioneers besvarer spørgsmål som hvilke nye markedsbehov præger måden at drive virksomhed på? Hvorfor udgør praktikker, der bygger på etik, ansvarlighed og bæredygtighed, innovative forretningsmuligheder? Hvad kan vi lære af de sociale entreprenører? Hvordan kan virksomheder opnå konkurrencemæssige fordele ved at bringe innovation og bæredygtighed ind i kernen af deres forretning? Og hvordan omsættes bæredygtige forretningsstrategier i praksis? Glem alt om traditional CSR – Corporate Social Innovation er det næste skridt for first-mover virksomheder og banebrydende sociale entreprenører, der har indset nødvendigheden af at skabe både social og økonomisk værdi for at få succes. The New Pioneers er en vigtig inspirationskilde for politikere, topledere, entreprenører og samfundsengagerede borgere, som vil være på forkant med udviklingen

Ellis, Tania .. [et al].

The World Guide to CSR: A Country-by-Country Analysis of Corporate Sustainability and Responsibility.

Greenleaf Publishing, 2010. ISBN-13: 978-1906093389

Note: This is the first book to provide comparable national profiles that describe the evolution and practice of Corporate Sustainability and Responsibility for more than 60 countries. Each regional and national profile includes key information about the relevant history, country-specific issues, trends, research and leading organisations. The purpose of the book is to give CSR professionals (including managers, consultants, academics and NGOs focusing on the social, environmental and ethical responsibilities of business) a quick reference guide to CSR in different regional and national contexts.

BILAG

BILAG 1

ÅRSRAPPORTENS METODE

Center for frivilligt socialt arbejde har stået for indsamling af data til Årsrapport 2010. Centrets løbende vidensindsamling er blevet suppleret med fire konkrete undersøgelser: 1) En undersøgelse af frivillige sociale organisationer; 2) En undersøgelse på individniveau af frivillige i frivillige sociale organisationer; 3) En kommuneundersøgelse om samarbejdet med frivillige sociale organisationer, og endelig 4) En repræsentativ befolkningsundersøgelse om danskernes frivillige engagement. Dataindsamlingen til denne undersøgelse blev varetaget af MEGAFON.

Alle fire undersøgelser har haft to hovedformål – dels at kunne give nogle virkelighedsnære og valide data til Årsrapport 2010, dels at kunne udvikle og fremtidssikre et monitoringssystem, som kan følge udviklingen på hele området til de fremtidige årsrapporter. Undersøgelserne er fortaget i perioden november 2010 til og med marts 2011.

1) UNDERSØGELSE AF FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

Organisationsundersøgelsen er gennemført som en anonym, elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelsens formål har været at afdække frivillige sociale organisationer med fokus på realia, tendenser og udvikling. Undersøgelsen blev udsendt via e-mail til alle landsdækkende sociale organisationer, der er registreret i Center for frivilligt socialt arbejdes database. Database omfatter landsdækkende frivillige organisationer på social- og sundhedsområdet, og tæller godt 400 organisationer. Database opdateres en gang årligt, men tilrettes løbende. Samtidig er undersøgelsen blevet udsendt til 223 lokale/regionale organisationer, som er blevet tilfældigt selekteret ud fra geografiske og befolkningsmæssige parametre.

I alt er undersøgelsen udsendt til 558 landsdækkende og lokale/regionale organisationer¹. 291 har deltaget, hvilket giver en svarprocent på 52. De deltagende organisationer i undersøgelsen repræsenterer samlet omkring 135.000 frivillige og omkring 3900 fuldtidsansatte.

Undersøgelsen er ikke en repræsentativ undersøgelse i den forstand, at den kan give et samlet kvantitativt billede af alle frivillige sociale organisationer i Danmark, men den repræsenterer omkring halvdelen af landsorganisationerne og giver derfor et validt databillede af denne gruppe. Disse data er som omtalt suppleret med lokale og regionale frivillige sociale organisationer i et mindre perspektiv og er brugt til at underbygge der, hvor der ikke er en forskel på landsdækkende og lokale/regionale organisationer, og til at kunne verificere forskellen mellem de to grupper.

---

¹ Der er ikke gennemført særskilte undersøgelser blandt selvejende institutioner og almennyttige fonde, som det var tilfældet i Frivillighedsundersøgelsen. Se Boje, Thomas & Ibsen, Bjarne (2006): "Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse". Socialforskningsinstituttet, København. Rapport 06:18

2) UNDERSØGELSE PÅ INDIVIDNIVEAU AF FRIVILLIGE I FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

Der findes ingen databaser mv. over frivillige inden for det sociale og sundhedsmæssige område. Undersøgelsen på individniveau af de frivillige i det frivillige sociale arbejde er derfor gennemført med afsæt i organisationsundersøgelsen. I denne kunne de deltagende organisationer positivt tilkendegive, at de frivillige kunne kontaktes gennem dem. Omkring 250 organisationer tilkendegav, at de gerne ville bidrage, og blandt dem udvalgte 10 lokale og landsdækkende organisationer ud fra forskellige målgruppeaktiviteter, geografi, og hvorvidt organisationen er lokal, regional eller landsdækkende.

Undersøgelsen blev udsendt til de frivillige gennem et link på organisationernes intranet eller gennem en mail direkte fra organisationen. Den reelle population er uvis, hvorfor det ikke har været muligt at opgøre en svarprocent, men i alt har 834 frivillige deltaget i undersøgelsen.

3) UNDERSØGELSE AF KOMMUNERNES SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE SOCIALE ORGANISATIONER

Kommuneundersøgelsen i Årsrapport 2010 erstatter den del af § 18 redegørelsen, der har haft fokus på samarbejdet mellem kommunerne og de frivillige sociale organisationer. Undersøgelsen i Årsrapport 2010 er gennemført blandt alle landets kommuner som en spørgeskemaundersøgelse udsendt via e-mail. Det er typisk kommunens frivilligkonsulent eller kontaktperson til det frivillige sociale arbejde, der har svaret på spørgsmålene. Formålet med undersøgelsen har været at indsamle data til at kunne beskrive kommunernes engagement i relation til det frivillige sociale arbejde – både med fokus på selve samarbejdet med de frivillige sociale organisationer og på kommunernes eget arbejde på området. Kommuneundersøgelsen blev sendt ud til alle 98 kommuner, og 79 deltog, hvilket giver en svarprocent på 81.

4) UNDERSØGELSE AF DANSKERNES FRIVILLIGE ARBEJDE

Center for frivilligt socialt arbejde iværksatte i samarbejde med MEGAFON en undersøgelse af en række forhold vedrørende danskernes frivillige arbejde.

Undersøgelsen blev i første omgang gennemført i perioden 12. januar til 18. januar 2011 af MEGAFON og blev designet som en kombineret internetpanel- og telefonundersøgelse. En sammenligning mellem deltagerne i henholdsvis internet og telefonundersøgelsen kunne dog ikke udelukke en forskel mellem de to grupper, men kunne heller ikke fastslå, om forskellen lå i de forskellige indsamlingsmetoder. Derfor blev en ny undersøgelse iværksat, med det ene formål at undersøge sammenhængen mellem de to indsamlingsmetoder. Dette viste imidlertid, at der var en signifikant forskel mellem internetpanel- og telefonpopulationen. Med den viden blev der iværksat en helt ny undersøgelse, som udelukkende var en telefonundersøgelse og blev gennemført i perioden 9. marts til 15. marts 2011. Det er således denne undersøgelse, der ligger til grund for data i Årsrapport 2010.

Gennemførelse

Målgruppen for undersøgelsen var personer i alderen 16 år og derover. Respondenterne i telefonundersøgelsen blev kontaktet i tidsrummet fra kl. 16.00 til kl. 21.30. Var rette vedkommende ikke hjemme, blev der forsøgt at få en aftale om, hvornår der kunne ringes igen. Var der ingen hjemme overhovedet, blev samme telefonnummer forsøgt kontaktet op til 6 gange. Til telefonundersøgelsen blev anvendt en repræsentativ bruttostikprøve på 3.500 telefonnumre fra telefonlister over alle regioner i Danmark.

1007 brugbare interview er gennemført.

Metodeovervejelser

Undersøgelsen er gennemført som en anonym telefonundersøgelse og tilstræber at sikre den højest mulige grad af repræsentativitet. Undersøgelsen er gennemført særskilt for Center for frivilligt socialt arbejde, så ingen uvedkommende spørgsmål kan påvirke besvarelsen af spørgsmålene.

Undersøgelsen forsøger at give et sandfærdigt billede af danskernes (over 16 år) deltagelse i frivilligt arbejde. Frivilligt arbejde er i undersøgelsen determineret som ulønnet frivilligt arbejde og eksemplificeret med: Træner i en sportsklub, være blod-donor, samle penge ind til en humanitær organisation, sidde i bestyrelsen i en boligforening, skolebestyrelse eller lignende, være frivillig i hjemmevernet eller på et værested eller lignende opgaver, man ikke får penge for. Til sidst er det negativt præciseret ved, at "frivilligt ulønnet arbejde er ikke den hjælp, man giver

sin familie og nære venner". Denne formulering ligger meget tæt op ad den, som blev anvendt i befolkningsundersøgelsen ifm. Frivillighedsundersøgelsen fra 2004-2006 – der er dog i Årsrapport 2010 undersøgelsen givet flere eksempler på, hvad frivilligt arbejde kan være.

En kvantitativ repræsentativ undersøgelse af det frivillige arbejde er et statistisk område, som altid vil give store udfordringer og overvejelser i designet. Det skyldes, at det ikke er uproblematisk at kontakte en repræsentativ del af befolkningen og spørge, om de (frivilligt) vil deltage i en undersøgelse – altså hjælpe og bruge tid på en undersøgelse, uden at få noget igen – da netop dette spørgsmål på nogle områder kan sidestilles med frivilligt arbejde, som undersøgelsen handler om.

Årsrapport 2010 undersøgelsen har selvfølgelig samme udfordringer som andre undersøgelser omhandlende viljen til at udføre frivilligt arbejde, da svarprocenten ikke er 100. Selv om populationen fra undersøgelsen er helt repræsentativ i forhold til køn, alder og bopælsområde, har omkring halvdelen af de kontaktede respondenter fravalgt at deltage. Erfaringerne fra andre undersøgelser om andre emner har vist, at den population som deltager, giver et retmæssigt billede af hele populationen – og der er dermed ingen påvist bias i forhold til de to grupper.

Disse erfaringer fra meningsmålingsinstitutterne er dog på andre spørgsmål, og det kan derfor ikke udelukkes, at dem, som fravælger, en frivillig deltagelse i en telefonundersøgelse, også i højere grad fravælger "andet" frivilligt arbejde. Denne årsrapport er den første af sin art og har derfor nogle begrænsninger. Fremtidige årsrapporter vil dog i højere grad kunne bidrage til at undersøge de afhængige variabler ved at sammenligne, variere og fokusere på disse variabler og dermed afprøve forskellige hypoteser.

Denne årsrapport har, som tidligere nævnt, påvist, at der er en forskel på netop internetpaneldeleger og telefondeleger – og har derfor taget højde for dette, men det kan dog ikke udelukkes, at også en ren telefonundersøgelse giver en bias. Hvis der viser sig en sammenhæng mellem dem, som ikke ønsker at deltage i undersøgelsen og dem, som fravælger frivilligt arbejde, vil det ikke kunne udelukkes, at undersøgelsens resultat kan være højere end det faktiske resultat. Denne udfordring er dog ikke kun gældende for denne undersøgelse, men det er efter vores viden ikke blevet undersøgt, om der er denne sammenhæng – men at det ikke kan udelukkes. Undersøgelsen har dog brugt 'bloddonorvariablen' til at kontrollere for repræsentativitet, da dette tal for den samlede befolkning er kendt. Resultatet heraf viser, at der for 'bloddonorvariablen' er en proportional allokering.

BILAG 2

EKSEMPLER PÅ OFFENTLIGE MIDLER/PULJER TIL FRIVILLIGT SOCIALT ARBEJDE

KOMMUNALT NIVEAU

Navn	Beskrivelse	Link
§ 18 i serviceloven	Servicelovens § 18 angiver, at kommunalbestyrelsen skal samarbejde med frivillige sociale organisationer og foreninger. Hensigten er at styrke samspillet mellem kommunerne på den ene side og det frivillige sociale arbejde på den anden side. Samarbejdet skal blandt andet medvirke til, at kommunerne kender de indsatser, der finder sted i frivilligt regi med henblik på at sikre et godt samspil med de offentlige sociale tilbud i kommunerne.	http://www.frivillighed.dk/Webnodes/da/Web/Public/Viden+%26+information/Temaer+i+de+t+frivillige+arbejde/18+i+Lov+om+social+service
§ 79 i serviceloven	Kommunalbestyrelsen har efter § 79 i Serviceloven ret til at iværksætte eller yde tilskud til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Tilbuddene skal have til formål at øge og bevare brugernes muligheder for at klare sig selv.	http://www.sm.dk/temaer/sociale-omraader/%C3%A6ldre/forebyggende-arbejde/aktivitetspraegede-tilbud/Sider/Start.aspx

STATSLIGT NIVEAU

Navn	Beskrivelse	Link
Puljen til frivilligt socialt arbejde (PUF)	Formålet med puljen er at støtte frivilligt arbejde og projekter, som forebygger og afhjælper problemer for socialt udsatte mennesker.	http://www.sm.dk/Puljer/sociale-omraader/frivillig/soc_arb_truede_mennesker/Sider/Start.aspx
Pulje til handicaporganisationer og handicapforeninger på det sociale område (LOTDSI), pulje til ældreorganisationer (LOTÆLDRE), pulje til landsdækkende Frivillige sociale organisationer (LOTFRI) og pulje til særlige sociale formål (SÆRLIGSOC).	Der udbetales hvert år tips- og lottomidler til driftsstøtte, som understøtter landsdækkende frivillige sociale organisationers, ældreorganisationers og handicaporganisationers almindelige arbejde samt midler til den frivillige indsats på socialområdet.	http://www.sm.dk/Puljer/sociale-omraader/frivillig/Sider/Start.aspx
Satspuljen	Satspuljen afsættes på de årlige finanslove til de formål, som satspuljepartierne har bestemt. Det årlige puljebeløb bruges til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet med henblik på at forbedre vilkårene for modtagere af overførselsindkomster og svage grupper.	http://www.sm.dk/Puljer/satspulje/Sider/Start.aspx

Socialministeriet
Holmens kanal 22
1060 København K
Tel 33 92 93 00
Fax 33 93 25 18
sm@sm.dk
www.sm.dk